

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Павленко В.В.

ПЕДАГОГІКА

Робочий зошит

ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ :

014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО),

015 ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА (ДИЗАЙН)

ЖИТОМИР

2018

УДК 37.013(076)
П 12

Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
від 25 червня 2018 року, протокол № 16.

Рецензенти:

З.П. Шарлович – кандидат педагогічних наук, завідувач відділення післядипломної освіти молодших медичних спеціалістів КВНЗ «Житомирський медичний інститут» Житомирської обласної ради;

І.Д. Сахневич – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора з навчально-виховної роботи Комунальної соціально-реабілітаційної установи «Житомирське вище професійне училище-інтернат» Житомирської обласної ради.

Павленко В.В. Педагогіка. Робочий зошит / для студентів спеціальностей: 014 середня освіта (образотворче мистецтво), 015 професійна освіта (дизайн) / : посібник-практикум. Видання 2-е, доповнене. – Житомир, 2018. – 96 с.

Робочий зошит складено відповідно навчальної програми нормативної дисципліни «Педагогіка», вивчення якої передбачене освітньо-професійною програмою бакалавра зі спеціальностей: 014 середня освіта (образотворче мистецтво), 015 професійна освіта (дизайн).

Для викладачів, студентів закладів вищої освіти.

УДК 37.013(076)
П 12

Павленко В.В., 2018 р.

ЗМІСТ

1.	Пояснювальна записка	4
2.	Рекомендації щодо підготовки і проведення занять	7
3.	Аналіз літературних джерел	10
4.	Методика роботи над тестами	12
5.	Вимоги до написання реферату	13
6.	Вимоги до написання наукової статті	17
7.	Тематика семінарських занять	20
8.	Напрями виховання	77
9.	Програма екзамену з педагогіки	92
10.	Шкала спостережень за діяльністю вчителя на уроці	94
11.	Таблиця для експертів	95

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Високий рівень підготовки майбутніх спеціалістів, формування їх професійної компетентності потребує раціонального поєднання знань з умінням вирішувати практичні питання, використовуючи найновітніші здобутки педагогічної науки.

Студент має навчитися творчо підходити до своєї праці, вміти вирішувати педагогічні ситуації, кожна з яких має свою основу, потребує, педагогічних знань, відсутність яких не можна повністю компенсувати ні інтуїцією, ні досвідом. Він має орієнтуватися, насамперед, на гуманістичні ідеї гуманізації освіти, прагнути до всебічного розвитку як особистості. Він має розуміти освіту у контексті сучасних найважливіших тенденцій (глобалізація, взаємовпливу освітніх систем, інформатизації, діалог культур, їх інтеграція).

Оволодіння майбутніми вчителями педагогічними знаннями виступає важливим фактором розвитку у них професійної компетентності, професійних умінь, творчого ставлення до справи виховання та навчання учнів.

Система знань з педагогіки та оволодіння нею студентами у процесі вузівського навчання включає як їхню пізнавальну діяльність над оволодінням теорією, так і самостійну навчальну роботу над суттєвими поняттями педагогіки, її закономірностями, першоджерелами, а також практичною спрямованістю цих теоретичних першооснов.

Вивчення курсу «Педагогіка» має не тільки професійне, але й загальнокультурне значення, оскільки допоможе студентам ознайомитися з історією педагогічної думки, методологією та філософією освіти, а також здійснювати власні узагальнення.

Даний курс побудований на основі сучасних вимог до педагогічних технологій, основним завданням яких є розкриття зв'язків та закономірностей, що діють у процесі професійної загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів, основою яких є опора на соціокультурний, особистісно-орієнтований, діяльнісний та системний підходи.

Він орієнтований на вироблення творчого та креативного мислення майбутніх фахівців ВНЗ, і побудований з урахуванням суб'єкт-суб'єктної взаємодії у системі «викладач – студент».

Мета курсу «Педагогіка» – виховання інтелекту, формування у студентів наукового світогляду, підготовка до майбутньої професійної діяльності, до життя в сучасному суспільстві.

Завдання дисципліни:

- ✓ надання наукових знань про закономірності розвитку різних педагогічних явищ і виникнення різних педагогічних теорій;
- ✓ оволодіння теоретичними знаннями з педагогіки;
- ✓ розвиток умінь застосовувати теорію педагогіки в практиці навчання і виховання;

- ✓ ознайомлення студентів із закономірностями становлення і розвитку освітніх і виховних систем від найдавніших часів і до сьогодення;
- ✓ познайомлення з кращими традиціями народної педагогіки;
- ✓ виділення головного та другорядного у вивченому матеріалі;
- ✓ перенесення засвоєних знань у практику сучасної педагогічної діяльності;
- ✓ формування умінь порівняння та аналізу світових шкільних, освітніх та педагогічних теорій і досвіду;
- ✓ сприяння розвитку педагогічного мислення як складника педагогічної культури; формування умінь аналізувати, систематизувати та узагальнювати вивчений матеріал;
- ✓ виховання позитивного ставлення до майбутньої діяльності, потреби у самовдосконаленні;
- ✓ усвідомлення сутності та практичного значення вивченого матеріалу.

У процесі вивчення курсу «Педагогіка» студент повинен **знати**:

- ✓ предмет та завдання педагогіки, основні принципи її побудови;
- ✓ основні закономірності, фактори та рушійні сили процесу розвитку особистості;
- ✓ особливості та специфіку педагогічної професії, функції вчителя;
- ✓ класифікацію методів науково-педагогічних досліджень;
- ✓ міжпредметні зв'язки педагогіки з іншими науками;
- ✓ підходи світової науки до виникнення виховання;
- ✓ системи виховання (Аристотеля, Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, лицарського і т.д.);
- ✓ цілі виховання;
- ✓ структуру, закономірності та принципи процесу виховання у сучасній школі;
- ✓ основні напрями виховання у сучасній школі;
- ✓ форми, методи та засоби виховання у сучасній школі;
- ✓ особливості індивідуальної та диференційованої роботи з учнями;
- ✓ зміст виховної діяльності в сучасній школі;
- ✓ особливості розвитку дитячого колективу.
- ✓ цілі навчання;
- ✓ поняття про зміст загальної середньої освіти;
- ✓ рушійні сили процесу навчання;
- ✓ форми, методи та засоби навчання учнів у сучасній школі;
- ✓ різні підходи до організації процесу навчання;
- ✓ типологію і структуру уроку;
- ✓ типи нестандартних уроків.

У результаті вивчення інтегрованого курсу «Педагогіка» студент повинен **вміти** :

- застосовувати методи порівняльного аналізу історико-педагогічних явищ у власних наукових пошуках;
- творчо використовувати набуті знання при організації власної діяльності.

Форми і методи

У процесі читання лекцій, проведенні семінарсько-практичних занять з курсу «Педагогіка» студенти ознайомлюються з методами досліджень з педагогіки, з обробкою даних цих досліджень, беруть участь у проведенні спостережень, консультацій, бесід виховного і методологічного характеру.

Основними формами організації навчального процесу визначено: лекції; семінарські заняття; самостійна робота; індивідуальні консультації; групові консультації.

Основними методами навчання обрано : лекція: інформаційна лекція; лекція-візуалізація; лекція-бесіда; лекція-дискусія; проблемна лекція; лекція-презентація; ділова гра; пошукові та дослідницькі методи.

Самостійна робота, активні форми і методи навчання, семінарсько-практичні заняття, дискусії сприяють творчому засвоєнню інтегрованого курсу «Педагогіка».

Важливим аспектом читання дисципліни є спрямування уваги студентів на набутті навичок реферування педагогічної і методичної літератури. В процесі написання самостійних письмових робіт (рефератів, наукових статей, курсових та ін.) засвоюються навички правильного бібліографічного опису творів, друку, формуються уміння робити бібліографічні посилання, складати список літератури.

Засоби навчання: графічні засоби, таблиці, схеми, технічні засоби навчання – звукозапис, відеопродукція, підручники та навчальні посібники.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ

Для проведення практичного заняття з педагогіки обираються керівники творчих груп з числа студентів групи (2 студенти).

I. Рекомендації для керівників творчих груп стосовно проведення заняття:

- розподілити питання, що пропонуються для розгляду, серед студентів групи;
- скласти план-конспект проведення заняття (обов'язково визначити мету даного заняття);
- продумати перехід від попереднього питання до наступного (стисло повторити основні положення питання, яке розглядалося в ігровій формі, можливе з використанням різних дидактичних методів; використання тестових завдань);
- підведення підсумків заняття.

II. Огляд педагогічної преси

Мета : ознайомити студентів з сучасною педагогічною пресою.

Вимоги щодо підготовки завдання:

- вибір педагогічного видання упродовж 5 років;
- підготовка виступу;
- оформлення картки з урахуванням таких вимог : (картон розміром 12 / 12; на титульній сторінці подається назва теми заняття; у центрі – бібліографічний опис матеріалу; в правому нижньому кутку – прізвище студента, який виконував завдання, номер групи; на звороті – анотація).

Вимоги щодо проведення огляду педагогічної преси:

- організація аудиторії;
- оформлення дошки;
- зацікавленість студентів;
- час виступу – 5-7 хвилин.

III. Експрес-контроль

Мета: перевірка знань основних понять теми, що вивчається.

Експрес-контроль – це вид письмового контролю, який передбачає:

- формулювання питань у згорнутому вигляді (наприклад: «Педагогіка – визначення»; «Основні категорії педагогіки – перерахувати»);
- чітку, коротку відповідь на питання;
- час проведення – 5-7 хвилин (Додаток 1).

Підготовка до проведення експрес-контролю

Скласти план-конспект виступу, який включає:

- ✓ організаційний момент – привітання й організація аудиторії для подальшої роботи (підготовка та оформлення робочих листків, розподіл на варіанти);
- ✓ розробка системи завдань, які потребують короткої відповіді;
- ✓ завершення роботи та збір виконаних робіт;
- ✓ підведення підсумку роботи.

IV. Опитування за питаннями, передбаченими у плані заняття

Мета : навчитися аналізувати та узагальнювати матеріал з даної теми; формулювати питання; випробувати себе в ролі вчителя; вміти організовувати аудиторію.

Підготовка до проведення опитування :

- опрацювання конспекту лекцій, підручників, посібників з теми заняття;
- розробка блок-схеми з певного питання;
- складання конспекту проведення опитування (при проведенні опитування застосовувати запитання, які потребують репродуктивної відповіді, та проблемні запитання);
- висновок (стисло повторити основні положення питання, яке розглядалося).

Вимоги до проведення опитування :

- наявність блок-схеми на дошці;
- застосування наочності;
- наявність конспекту опитування.

V. Проблемні ситуації

Мета : навчитися подавати інформацію, яка містить суперечність, повідомляти протилежні думки з будь-якого питання.

Прийоми створення проблемної ситуації :

- пряма постановка проблеми;
- постановка гострих нерозв'язаних питань;
- проблемне завдання у вигляді питання;
- повідомлення інформації, яка містить суперечність, повідомлення протилежних думок з будь-якого питання;

- звернення уваги на те чи інше життєве явище, яке потрібно пояснити;
- повідомлення фактів, які викликають непорозуміння;
- співставлення життєвих знань з науковими;
- цитування протилежних поглядів різних авторів на одне і те ж питання;
- постановка студентів у позицію експертів, опонентів, рецензентів; виділення точної й неточної інформації.

Проблемними є такі питання, які вказують на сутність навчальної проблеми, на сферу пошуку невідомого. Вони спрямовані в майбутнє в напрямку пошуку поки що невідомого студенту нового знання, умов або способів діяльності. У дискусіях виявляються сильні сторони студентів, ступінь їх обдарованості, моральні якості.

VI. Індивідуальні завдання

Мета : навчитися аналізувати та узагальнювати додатковий матеріал з даної теми; подавати його перед аудиторією у цікавій формі, використовуючи необхідні методи та засоби.

Підготовка щодо виконання завдання :

- опрацювання додаткової літератури;
- розробка блок-схеми з певного питання;
- визначення форми подання матеріалу (схематичне представлення, текстовий виклад матеріалу, представлення у вигляді таблиць, презентація);
- оформлення матеріалу (на окремому аркуші або на диску).

Вимоги до представлення індивідуального завдання :

- організаційний момент – привітання та організація аудиторії;
- виклад матеріалу в цікавій формі;
- висновок.

Народна мудрість

Учитель як мати, прагне все краще дітям дати.

Учитель, як сіяч доброго насіння, вчить молоде покоління.

Щоб учителем стати, треба щире серце мати.

АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

Роботу з літературними джерелами необхідно розпочати з вивчення державних документів, підручників, навчальних посібників, довідників, монографій, збірників наукових праць, матеріалів наукових конференцій тощо. Для дослідника важливим джерелом аналізу стану досліджуваної проблеми є архівні матеріали.

Успіх наукового дослідження буде залежить від того, як зібрана інформація буде систематизована та проаналізована. Аналіз зібраної інформації є основою у визначенні стану розробленості даної проблеми дослідження. Вона реалізується у відповідності зі структурою дослідження.

Систематизація інформації передбачає створення власної бібліографічної картотеки. Слід поділити на «опрацьовані матеріали» та «матеріали для опрацювання».

Під час опрацювання відповідного джерела оформляється *картка* де вказується назва *джерела, автор, місце та рік видання, анотація*. Розташування карток у картотеці проводиться у алфавітному порядку.

№ п/п	Автор	Назва джерела	Місце та рік видання	Анотація

У систематизації роботи над літературними джерелами займає персональний комп'ютер. Досвід переконує, що використання комп'ютера значною мірою впливає як на час, так і на якість наукового дослідження.

Працюючи над джерелом потрібно вивчити те чи інше питання, яке потрібно висвітлити; критично проаналізувати; перевірити, чи збігається ваша оцінка проблеми з думкою автора; вибрати для теми найяскравіші факти, приклади та ін.

Слід цілеспрямовано працювати з джерелом і передусім визначити вид читання : *суцільне, вибіркоче, комбіноване*.

Під час суцільного читання джерело прочитується повністю, від початку до кінця, без будь-яких пропусків. Інколи для теми дослідження достатньо вивчити не все джерело, а лише окремі його розділи, параграфи. Таке читання називається вибіркоче. Комбіноване читання – це суцільне читання одних частин і вибіркоче – інших.

Важливе місце в роботі з книгою належить тематичним випискам, які слід виконувати так, щоб у подальшому можна було скористатися ними під час написання наукової роботи.

Як правильно працювати з книгою?

1. Для ознайомлення зі змістом книги необхідно:

- а) прочитати титульну сторінку – прізвище автора, заголовок, рік видання;
- б) причитати анотацію (коротку інформацію про книгу), вміщену на зворотному боці титульної сторінки;
- в) уважно ознайомитися зі змістом, вміщеним або в кінці книги, або після титульної сторінки;
- г) прочитати передмову або вступ.

2. Під час читання звернути увагу на:

- а) назви окремих розділів, частин тощо;
- б) вдумливо ставитись до слів і словосполучень, виділених різними шрифтами (курсивом, напівжирним тощо);
- в) з'ясувати значення незрозумілих слів за допомогою словників та енциклопедій;
- г) звернути увагу на посилання, уважно прочитати пояснення (внизу сторінки).

3. Для засвоєння змісту прочитаного необхідно:

- а) поділити прочитаний матеріал на частини, виділити в них найголовніше;
- б) скласти план (простий, складний), тематичні виписки, тези або конспект.

Найдосконаліша форма запису в процесі самостійної роботи є конспект.

Конспект – короткий, зв'язний і послідовний переказ змісту статті, книжки, брошури, лекції. Форма запису почутого і прочитаного, в якій наявні: план, тези, виписки, цитати, самостійні спостереження, зауваження та пропозиції. Розрізняють такі види конспектів: текстуальні, вільні та змішані. Основною особливістю конспекту є його лаконічність та стислість.

Цінність конспекту полягає в тому, що він сприяє кращому запам'ятовуванню прочитаного, дає можливість швидко встановити в пам'яті вивчене, узагальнити накопичений матеріал.

Цитата

Пам'ятка для вчителя:

Будь обережний!

Не помилися!

Не зашкодь!

Будь надією для школяра!

Даруй себе дітям!

Знай, чого прагнеш!

Постійно шукай у дитині багатство її душі!

Будь терплячий в очікуванні дива і будь готовий до зустрічі з ним у дитині! **(Ш.О. Амонашвілі)**

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ТЕСТАМИ

Тест (від англ. test - перевірка) – стандартизоване, часто обмежене в часі випробування, яке використовується для встановлення рівня знань студентів.

Тестом називають метод, у якому студенту задається низка письмових запитань. Такі запитання бувають двох типів : закриті й відкриті.

Закриті – ті, що передають стандартизовану відповідь або серію таких відповідей, з яких студент має вибрати ту, що найбільш підходить йому.

Відкритими називають такі запитання, які передбачають відповіді, яка дається у відносно вільній формі.

Запитання можуть бути *прямими і непрямими*.

Прямими називаються такі запитання, відповідаючи на які, студент сам характеризує і безпосередньо оцінює наявність, відсутність правильної відповіді.

Непрямими є такі запитання, які не передбачають прямих відповідей.

Приклади відкритих, закритих запитань з теми «Предмет та основні категорії педагогіки»:

1. *Відкрите запитання* : «Педагогіка – це ...».

2. *Закрите запитання* : «Основними категоріями педагогіки є:

а) виховання, освіта, самовиховання, перевиховання;

б) виховання, освіта, навчання, розвиток;

г) правильної відповіді немає».

Виберіть і відмітьте одну з запропонованих відповідей.

Більшість тестів є **бланковими** тестами – в них студенту пропонується серія запитань, на які він в усній або письмовій формі має дати відповідь. Також використовуються **опитувальні** тести – вчитель задає студенту усні запитання, відмічає й опрацьовує його відповіді. Дані види тестів можуть мати два варіанти: ручний і комп'ютерний. При ручному виді тести від початку до кінця виконуються без засобів електронно-обчислювальної техніки.

Тести за формою проведення бувають : **групові, індивідуальні**.

Тести **групові** – коли проводиться опитування обмеженої групи студентів.

Індивідуальні – опитування окремого студента.

Тести залежно від часових обмежень бувають:

Тести **швидкості** – коли вчитель задає певний час і відзначає, скільки за цей час студент виконає завдань; коли вчитель визначає об'єм завдань і фіксує час, за який студент ці завдання виконає.

Тести **результативності** – орієнтовані на констатацію результатів.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Послідовність написання реферату

Реферат (лат. *referre* – повідомляти) – доповідь на певну тему, що включає огляд наукових та інших джерел з обраної теми або виклад змісту наукової роботи, книжки, статті.

Особу, яка складає реферат, називають *референтом*, а сам процес – *реферуванням*.

Реферат викладають своїми словами, використовуючи при цьому особливо значущі визначення, цитати, а також висловлювання, з якими референт не згоден. Цитування зумовлює посилання на джерело із зазначенням сторінок. Аналогічними є вимоги і до викладених думок авторів наукових робіт, якщо вони містять важливі положення, висновки. Реферат базується на описовому методі дослідження. Важливо зазначити, що у рефераті необхідно не лише висвітлювати відповідну наукову інформацію, а й показати своє ставлення до неї.

Вибір теми реферату слід узгоджувати з викладачем. Структуру реферату дослідник складає особисто.

Зразок структури реферату

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Історія та теорія питання

РОЗДІЛ 2. Вирішення проблеми в сучасних умовах

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

У ***вступі*** обґрунтовується актуальність теми, формулюється мета реферату та визначаються завдання.

У ***розділі 1.*** наводяться основні теоретичні дослідження з теми; зазначається, хто з учених вивчає дану проблему. Визначається сутність проблеми, основні чинники, зумовлюють розвиток процесу, який вивчається. Визначаються недостатньо досліджені питання, з'ясовуються причини їх слабкої розробленості.

У ***розділі 2.*** подається поглиблений аналіз сучасного стану процесу або явища, тлумачення основних поглядів і позицій щодо проблеми. Особлива увага приділяється виявленню основних ідей та гіпотез, новим методикам, оригінальним підходам до вивчення проблеми. Висвітлюються власні думки щодо розвитку проблеми.

У **висновках** подаються узагальнення, ідеї, думки, міркування, зауваження, оцінки, пропозиції науковця щодо порушених у рефераті питань; підсумовування результатів виконаної роботи.

До **списку використаних джерел** включаються публікації переважно останніх 5-ти років (окрім архівних матеріалів). Особливу цінність мають роботи останніх років.

У **додатках** наводяться таблиці, схеми, якщо вони суттєво полегшують розуміння роботи.

У процесі вивчення матеріалу, написання реферату можуть з'ясуватися факти, аналіз яких спонукає до перегляду первинних елементів структури, основних смислових акцентів. Отже, навіть найдосконаліша структура є орієнтиром творчого пошуку.

Кожний реферат має бути індивідуальною роботою, в ньому простежуються особливості мислення, творча манера автора.

Вимоги до оформлення реферату

Обсяг реферату визначається специфікою теми і змістом документів, кількістю відомостей, їх науковою цінністю або практичним значенням.

Загальні вимоги :

1. Використання паперу типового формату.
2. Скріплення і нумерація сторінок.
3. Правильне оформлення титульної сторінки: назва навчального закладу, де виконано роботу, тема реферату, відомості про виконавця та керівника, місто та рік написання.
4. План (зміст з нумеруванням сторінок).
5. Структура змісту: вступ, основна частина (Розділ 1, Розділ 2), висновки, список використаних джерел, додатки.
6. Подання списку використаних джерел в алфавітному порядку або в порядку посилань з дотриманням правил наукового апарату (відкриває список посилання на текстуальне джерело твору, що вивчається).
7. Недопустимість жодних надмірностей в оформленні (рамок, малюнків тощо), які не стосуються змісту роботи.
8. Під час добору мовних засобів для написання реферату необхідно врахувати особливості наукового стилю мовлення. Слід використовувати синтаксичні конструкції, властиві мові наукових документів, уникати складних граматичних зворотів.
9. У рефераті слід використовувати стандартизовану термінологію, уникати незвичних термінів і символів або пояснювати їх при першому згадуванні в тексті.

10. Відповідність висновків автора поставленим завданням (чи досягнуто мети дослідження).
11. Обсяг реферату залежить від значущості проблеми, опанованого матеріалу. Як правило, він сягає (500-2500 знаків до 20–24 сторінок) : вступ – 2-3 сторінки друкованого тексту, надрукованого через 1,5 інтервали, основна частина – 10-15 с., висновок – 2-3 с.

Текст робіт має бути надрукованим чітко, розбірливо, без помилок та виправлень з одного боку білого паперу формату А 4. Текст викладається одним кольором. Кожна сторінка має поля: ліве – 20 мм; праве – 20 мм; верхнє і нижнє – 20 мм. Нумеруються всі сторінки роботи, окрім першої. Порядковий номер сторінки ставиться на середині її верхнього поля. Список літератури формується в алфавітному порядку або в порядку посилань.

Наведені у тексті реферату цитати супроводжуються посиланнями. Посилання ставляться відразу після закінчення цитати чи іншої запозиченої інформації в квадратних дужках. У цих дужках вказується порядковий номер джерела у списку літератури та відповідна сторінка джерела. Наприклад: [12, с. 56]. Джерело може подаватися під текстом тієї ж сторінки реферату, на якій використана цитата, у формі зноски.

Критерії оцінки якості реферату:

1. Відповідність темі змісту і форми реферату.
2. Повнота відображення змісту статті чи кількох праць за темою.
3. Логіка викладення матеріалу.
4. Термінологічна чіткість.
5. Рівень навичок самостійної роботи з науковою літературою та вміння критично оцінити її.
6. Відповідність основних тез і положень, виділених реферуєчим, змістові статті;
7. Власне бачення проблеми дослідником, творчий характер роботи.
8. Якщо реферат є основою усного повідомлення, враховують і вміння відібрати найсуттєвіший матеріал для короткого виступу.
9. Відповідність висновків автора поставленим завданням.
10. Оформлення реферату.

Вимоги до захисту реферату:

- ✓ обговорення, під час якого висловлюються різні точки зору, йде обмін власними думками, дається оцінка значущості поданого матеріалу;
- ✓ важливою умовою змістовного обговорення є попереднє ознайомлення з ним опонентів;
- ✓ у межах відведеного студенту часу (до 10 хв.) слід стисло повідомити основний зміст реферату, розкрити головні, найбільш важливі положення;
- ✓ під час доповіді використовувати різноманітні форми наочності;

✓ вільно володіти матеріалом у процесі захисту.

Реферат рецензується й оцінюється, за умов позитивного відгуку студент допускається до екзамену.

Українські прислів'я

Яке коріння – таке й насіння.

Яке зіллячко, таке й сім'ячко.

Як зайдеш між реп'яхи, то й реп'яхів наберешся.

Із ким поведешся, того й наберешся.

Що виховаєш, те й матимеш.

Мудрим ніхто не вродився, а розуму навчився.

Яке дерево, такі й квіти, які батьки, такі й їх діти.

Який татко, таке й телятко.

Який рід, такий плід.

Людина без виховання – що тіло без душі.

Недалеко від дерева яблуко падає.

Від поганого насіння – поганий плід.

Пташко красна своїм пір'ям, а людина – своїми знаннями.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ НАУКОВОЇ СТАТТІ

Статті – публікації, які висвітлюють питання, що вивчаються, погляди автора з конкретних проблем, результати дослідження. Стаття містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження. Наукова стаття має бути результатом активної творчої самостійності студента.

Джерелом для написання статті можуть стати матеріали, зібрані:

- ✓ при роботі над рефератом, курсовою, дипломною або магістерською роботою;
- ✓ при глибокому вивченні, творчому осмисленні та систематизації загально педагогічних, психологічних, спеціальних знань;
- ✓ при поповненні знань та умінь у процесі розв'язання вивченої проблеми;
- ✓ при проведенні експериментального пошуку.

Етапи роботи над статтею :

1. вибір теми дослідження (за власними інтересами, потребами навчального закладу або темами попередніх досліджень);
2. пошук інформаційних джерел;
3. здійснення експериментальної перевірки;
4. літературне оформлення отриманих дослідницьких матеріалів.

Наукова стаття має відповідну структуру, її текст, як правило, не поділяється на розділи та підрозділи. У тексті статті можна виділити такі структурні елементи : *вступ, основні дослідження і публікації з теми статті, формулювання мети статті, виклад змісту дослідження, висновок.*

Структура наукової статті :

- ✓ **вступ** – постановка проблеми; її актуальність, значення для педагогічної науки (один абзац);
- ✓ **основні дослідження і публікації з теми статті** – аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблеми; сучасні погляди на проблему; виділення невирішених питань у межах проблеми, яким присвячена стаття (0,5 – 2 сторінки);
- ✓ **формулювання мети статті** – формулювання цілей та постановка завдання статті; висвітлюється головна ідея даної статті; поставлений кінцевий результат, на досягнення якого

спрямована наукова стаття. Мета статті впливає з постановки наукової проблеми та огляду основних джерел з теми, вона повинна узгоджуватися з темою статті (один абзац);

✓ **виклад змісту дослідження** – висвітлюються основні положення і результати наукового дослідження, власні думки, ідеї, наукові факти, рекомендації, особистий внесок автора в досягненні основних висновків (5–6 сторінок);

✓ **висновок** – формулюється основний висновок автора, та його значення для теорії і практики; рекомендації; досягнення поставленої мети; подаються перспективи подальшої роботи (1–2 абзаци).

Обсяг наукової статті – від 2 до 20 сторінок друкованого тексту. Список використаної літератури подається за вимогою.

Наукова стаття подається до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, які публікуються в окремих номерах журналів або збірниках. Рукопис статті підписується автором або авторами і подається до редакції. У разі необхідності до неї додається рецензія.

Думати – найважча праця. Мабуть, саме тому так мало людей нею займаються.

Г. Форд

Читання робить людину знаючою, бесіда – дотепною, а звичка записувати – точною; читай не задля того, щоб перечити і спростовувати; не задля того, щоб приймати на віру; і не задля того, щоб знайти предмет для бесіди, але щоб мислити і розмірковувати.

Правильна постановка питання свідчить про певну обізнаність з предметом.

Ф. Бекон

Будь-яке висловлювання мусить відповідати трьом правилам: має бути підстава, має бути джерело, має бути застосованість.

Мо-Цзи

РЕКОМЕНДАЦІЇ

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО	ПРИМІТКИ
ПЛАН	ЗМІСТ	Caps Lock
ЛІТЕРАТУРА	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Caps Lock
Назва розділу	РОЗДІЛ 2 НАЗВА	Caps Lock Відстань між заголовком та текстом – 3 інтервали.
2.3. назва підрозділу	2.3. Назва підрозділу	Нумеруються в межах кожного підрозділу.
Назва таблиці знизу	Назва таблиці зверху	
Таблиця 1	Табл. 1.2.	У правому верхньому куті над таблицею. 1.2 – друга таблиця першого розділу.
Назва ілюстрації зверху	Назва ілюстрації знизу	
Рисунок 1	Рис. 1	Під малюнком разом з його назвою.
«Мова належить до унікальних явищ» [1; 23]	«Мова належить до унікальних явищ [1, с. 23]».	Якщо цитата подається без змін, то квадратні дужки посилань розкриваються перед лапками.
[1; 23]	[1, с. 23]	1 – номер джерела в загальному списку; 23 – номер сторінки, з якої взято цитату.
Геній України <u>Т.Г.</u> Шевченко	Геній України <u>Т.Г.</u> Шевченко	Щоб не розривались ініціали, нумерація від основного тексту, використовуються комбінацією клавіш Shift+Ctrl +пробіл.
... знаходимо у працях В.О. Сухомлинського, А. Макаренка знаходимо у працях В. Сухомлинського, А. Макаренка ... АБО ... знаходимо у працях В.О. Сухомлинського, А.С. Макаренка ...	Якщо в тексті дослідження ініціалізація використовується з двома літерами, то її слід зберігати у всьому тексті, що стосується й одинарної ініціалізації.
... проблема в центрі наукових пошуків Н. Бібік, І. Зазюна, О. Савченко <u>тощо.</u>	... проблема в центрі наукових пошуків Н. Бібік, І. Зазюна, О. Савченко <u>та ін.</u>	
Слід пам'ятати	Слід пам'ятати	Слід розрізняти символ м'якості приголосних у фонетичній транскрипції та апостроф.
Мова - унікальне явище	Мова – унікальне явище	Слід розрізняти дефіс і тире. Знак тире (–) ставиться одночасним натисканням клавіші Ctrl та – (у правому верхньому кутку клавіатури).

СЕМІНАР 1

ПРЕДМЕТ ТА ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

МЕТА: створити у студентів поняття про педагогіку як науку. Сформувати інтерес до вивчення предмету на основі використання фактичного матеріалу з досвіду виховної роботи, історії педагогіки.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: тема розрахована на формування у студентів зацікавленості у становленні педагогіки як науки.

ОБЛАДНАННЯ: логічна опорна схема основних понять курсу педагогіки, підручники з педагогіки, словники, тестові завдання.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: педагогіка, освіта, виховання, навчання, розвиток, формування, самовиховання, самоосвіта, метод, предмет педагогіки, категорія.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Предмет і завдання педагогіки.
2. Основні категорії педагогіки.
3. Основні етапи розвитку педагогіки.
4. Галузі педагогіки. Зв'язок педагогіки з іншими науками.

II. Практична частина:

1. Здійснити категорійний аналіз основних понять педагогіки, а саме: «виховання», «освіта», «навчання», «розвиток».
2. За допомогою практичних та тестових завдань перевірити рівень засвоєння студентами ключових понять теми.

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова

1. Фіцула М.М. Педагогіка. – Київ, 2000. – С. 9–25.
2. Педагогіка / Под ред. Ю.К. Бабанського. – Москва, 1988. – Гл.1.
3. Педагогіка / За ред. М.Д. Ярмаченка. – Київ, 1986. – Розд.1.
4. Педагогіка / Под ред. В.А. Слостенина. – Москва, 1997. – С.72–92.
5. Харламов И.Ф. Педагогіка. – Москва, 1999. – Розд.1.

Допоміжна

1. Кас'яненко М.Д. Педагогіка співробітництва. – Київ, 1983. – Ч.1.

2. Історико-педагогічний альманах. Випуск 3. Реалізація педагогічних ідей К.Д. Ушинського в освіті сьогодення: збірн. наук. праць молодих дослідн. / за ред. О.Є. Антонової, В.В. Павленко. – Житомир: ФО-П Левковець Н.М., 2015. – 226 с.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ:

1. З яких компонентів складається структура педагогічної науки?
2. Що називають методологією науки?
3. Охарактеризуйте етапи розвитку педагогічної науки.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Підготуватися до відповідей за таблицями (Додаток 1, Таблиця 1).
2. Заповнити таблицю (Таблиця 2).
3. **Креативне завдання:** на основі проведеного попереднього категоріального аналізу основних педагогічних категорій, проілюструвати співвідношення понять «виховання», «освіта» та «навчання» (Додаток 2).

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ:

Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – Київ : Знання, 2005. – С. 237–245.

- З твору «Людина як предмет виховання» (вступ) виписати визначення поняття «педагогіка», її зв'язок з мистецтвом, мету і завдання виховання.

Ушинський К.Д. Про користь педагогічної літератури // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – Київ : Знання, 2005. – С. 198–211.

- З твору «Про користь педагогічної літератури» виписати цитати, що характеризують призначення педагогічної літератури.

ЗАПИСАТИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СЛОВНИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ:

Педагогіка, предмет вивчення педагогіки, освіта, виховання, навчання, розвиток, формування, самовиховання, самоосвіта, категорія, структура педагогіки, галузі педагогічної науки, методологія, методологічні основи педагогіки, загальна педагогіка, вікова педагогіка, соціальна педагогіка, спеціальна педагогіка, професійна педагогіка, порівняльна педагогіка, етнопедагогіка.

Експрес-контроль

1. Педагогіка – це ...

2. Методологія педагогіки – це ...

3. Етапи розвитку педагогічної науки :

I етап – ...;

II етап – ...;

III етап – ...

4. Основними категоріями педагогіки є:

а) виховання, освіта, самовиховання, перевиховання;

б) виховання, освіта, навчання, розвиток;

в) виховання, освіта, навчання;

г) правильної відповіді немає.

5. Процес і результат засвоєння людиною ЗУН та пов'язаних з ними практичних і пізнавальних способів діяльності:

а) виховання; б) розвиток; в) освіта; г) навчання.

6. Процес цілеспрямованого формування особистості:

а) виховання; б) розвиток; в) освіта; г) навчання.

7. Цілеспрямований процес взаємодії вчителя і учнів, у ході якого здійснюється освіта людини:

а) виховання; б) розвиток; в) освіта; г) навчання.

8. Цілеспрямований процес взаємодії вчителя і учнів, у ході якого відбувається засвоєння ЗУН:

а) виховання; б) розвиток; в) освіта; г) навчання.

9. Ряд внутрішніх пов'язаних, послідовних і прогресивних змін, що характеризують рух особистості від нижчих до вищих рівнів її життєдіяльності:

а) виховання; б) розвиток; в) освіта; г) навчання.

10. З якими науками педагогіка має зв'язки ? (перерахувати).

Етапи розвитку педагогічної науки

Етапи розвитку педагогічної науки	Компоненти педагогічних знань, які набувають розвитку у визначені періоди	Педагогічні поняття	Педагоги
I етап			
II етап			
III етап			

Основні категорії педагогіки

Визначення поняття «виховання»:

1.	Виховання – це систематичний і цілестямований вплив вихователя на вихованців з метою формування у них рис і якостей особистості, необхідних суспільству (.....)
2.	Виховання – це
3.	Виховання – це
4.	Виховання – це
5.	Виховання – це

ВИХОВАННЯ – це _____

Визначення поняття «освіта»:

1.	Освіта – це
2.	Освіта – це
3.	Освіта – це
4.	Освіта – це
5.	Освіта – це

ОСВІТА – це _____

Визначення поняття «навчання»:

1.	Навчання – це
2.	Навчання – це
3.	Навчання – це
4.	Навчання – це
5.	Навчання – це

НАВЧАННЯ – це _____

Визначення поняття «розвиток»:

1.	Розвиток – це
2.	Розвиток – це
3.	Розвиток – це
4.	Розвиток – це
5.	Розвиток – це

РОЗВИТОК – це _____

Додаток 2

Креативне завдання: на основі проведеного попереднього категоріального аналізу основних педагогічних категорій, проілюструвати співвідношення понять «виховання», «освіта» та «навчання».

Допоміжний матеріал

Структура педагогічної науки

Історія педагогіки – це наука, яка вивчає становлення та розвиток освітніх і виховних систем від найдревніших часів і до сьогодення.

Загальна педагогіка – наука, яка вивчає основні закономірності здійснення навчально-виховної діяльності і функціонування освіти.

Вікова педагогіка – це педагогічна наука, яка вивчає особливості здійснення навчально-виховної діяльності з урахуванням вікових особливостей людини. Тут можна також навести також таку науку, як андрагогіка – педагогіка дорослих.

Соціальна педагогіка вивчає механізми формування особистості у соціумі;

До соціальної педагогіки відносяться:

■ педагогіка праці вивчає здійснення навчально-виховної діяльності в умовах виробничих відносин;

■ педафтологія вивчає особливості формування особистості вчителя-викладача;

■ професійна педагогіка.

Дидактика – теорія навчання.

Теорія виховання.

Спеціальна педагогіка – галузева педагогічна наука, яка вивчає особливості здійснення навчально-виховної діяльності в соціально-нестандартному середовищі. Спеціальна педагогіка підрозділяється на такі науки:

Спеціальна педагогіка підрозділяється на такі науки:

Олігофренопедагогіка – здійснення навчально-виховної діяльності в середовищі розумово-відсталих людей.

Тифлопедагогіка – здійснення навчально-виховної діяльності у середовищі людей з порушенням зору.

Сурдопедагогіка – здійснення навчально-виховної діяльності у середовищі людей з порушенням слуху.

Логопедагогіка – здійснення навчально-виховної діяльності у середовищі людей з порушенням вимови.

Дефектологія – вивчає особливості впливу різних фізичних та психічних вад на навчально-виховний процес.

Пенітенціарна педагогіка – здійснення навчально-виховної діяльності у середовищі в'язнів.

Ресоціалізаційна педагогіка – вивчає закономірності здійснення навчально-виховної діяльності з метою соціальної адаптації людей, які відбули покарання або таких, які перенесли тривалі хвороби.

Ревалідаційна педагогіка – це педагогічна наука, яка вивчає особливості здійснення навчально-виховної діяльності в середовищі фізично або психічно ослаблених людей.

Педагогіка превентивна - це педагогічна наука, яка вивчає особливості здійснення навчально-виховної діяльності з метою запобігання вчинення суспільно-небезпечних дій.

Порівняльна педагогіка – вивчає особливості здійснення педагогічної діяльності в різних країнах з метою визначення позитивного педагогічного досвіду для вітчизняної системи освіти.

Якщо педагогіка хоче виховати людину у всіх відношеннях, то вона повинна попередньо пізнати її також у всіх відношеннях.

К.Д. Ушинський

Педагогіка є, звичайно, першим, вищим з мистецтв, бо вона прагне задовольнити найбільшу з потреб людини й людства – їхнє прагнення до вдосконалення у самій людській природі.

К.Д. Ушинський

Ми не називаємо медиком того, хто лікує за допомогою довідників, де зібрані рецепти й медичні поради. Так само ми не можемо назвати педагога того, хто вивчив лише педагогічні правила й настанови.

К.Д. Ушинський

СЕМІНАР 2

МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

МЕТА: ознайомити студентів з методами педагогічних досліджень і сформувати в них уміння користуватися цими методами у своїй практичній діяльності.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: вироблення вмінь використовувати теоретичні та емпіричні методи для наукових досліджень.

ОБЛАДНАННЯ: логічна опорна схема, підручники з педагогіки, словники, тестові завдання.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: науково-педагогічне дослідження, методи науково-педагогічного дослідження, метод, моделювання, анкетування, констатуючий експеримент, формуючий експеримент, педагогічний експеримент, рівні педагогічних досліджень.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Характеристика науково-педагогічного дослідження.
2. Поняття про методи дослідження.
3. Методи емпіричних досліджень.
4. Методи теоретичних досліджень.
5. Курсова, дипломна роботи як кваліфікаційне дослідження.

II. Практична частина:

1. За допомогою практичних та тестових завдань перевірити рівень засвоєння студентами ключових понять теми.
2. Індивідуальні завдання: розробка анкет.
3. Розв'язування педагогічних задач із теми семінару.

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова

1. Фіцула М.М. Педагогіка. – Київ, 2000. – С. 9–25.
2. Педагогіка / Под ред. Ю.К. Бабанського. – Москва, 1988. – Гл.1.
3. Педагогіка / За ред. М.Д. Ярмаченка. – Київ, 1986. – Розд.1.
4. Педагогіка / Под ред. В.А. Слостенина. – Москва, 1997. – С.72–92.
5. Харламов И.Ф. Педагогіка. – Москва, 1999. – Розд.1.

Допоміжна

1. Методы педагогических исследований. – Москва. 1972.
2. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – 6-те вид., переробл. і доповн. – Київ : Знання, 2008. – 310 с.
3. Організація та методика проведення науково-педагогічних досліджень студентами вищих навчальних закладів [Текст] / М.І. Соловей [та ін.]. – Київ : Ленвіт, 2004. – 143 с.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ:

1. Дайте визначення поняття «методи науково-педагогічного дослідження».
2. Назвіть і охарактеризуйте будь-які три методи емпіричного педагогічного дослідження.
3. Назвіть і охарактеризуйте будь-які три методи теоретичного педагогічного дослідження.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. **Заповнити таблицю (Таблиця 3).**
2. **Розробити анкету за однією з перерахованих тем:**

Якими здібностями має володіти сучасний учитель?

Розробити анкету для учнів з метою визначення їх креативності.

3. **Креативне завдання:** розробити схему методів науково-педагогічних досліджень
(Додаток 3).

ЗАПИСАТИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СЛОВНИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ:

Науково-педагогічне дослідження, методи педагогічних досліджень, методологія педагогічних досліджень, рівні педагогічних досліджень: емпіричний, теоретичний, методологічний, педагогічний експеримент, моделювання, анкетування.

***Не повідомляти готові істини, а допомогти народженню думки
в голові учня повинен справжній учитель.***

Сократ

Структура педагогічного дослідження

Тема	
Об'єкт дослідження	
Предмет дослідження	
Мета дослідження	
Завдання дослідження	
Методи дослідження	Методи емпіричного дослідження:
	Методи теоретичного дослідження:

Креативне завдання: розробити схему методів науково-педагогічних досліджень

СЕМІНАР 3

ПЕДАГОГІЧНА ПРОФЕСІЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

МЕТА: створити у студентів позитивну установку на формування особистості вчителя; розкрити соціальну роль і функції вчителя, специфіку його діяльності.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: тема розрахована на розвиток мотивації до набуття вчительської професії.

ОБЛАДНАННЯ: логічна опорна схема, підручники з педагогіки, словники, тестові завдання.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: педагог, учитель, викладач, вихователь, педагогічна діяльність, педагогічні здібності, професіограма вчителя, педагогічна творчість, креативний педагог, професіограма вчителя.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Сутність основних понять та категорій учительської професії.
2. З історії розвитку інституту вчительства.
3. Соціальна роль, функції вчителя, вимоги до нього.
4. Професіограма вчителя.

II. Практична частина:

1. Тестування.
2. Розв'язання педагогічних задач.
3. Обговорення проблемних завдань за темою заняття.

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова

1. Фіцула М.М. Педагогіка. – Київ, 2000. – С. 9–25.
2. Педагогіка / Под ред. Ю.К. Бабанського. – Москва, 1988. – Гл.1.
3. Педагогіка / За ред. М.Д. Ярмаченка. – Київ, 1986. – Розд.1.
4. Педагогіка / Под ред. В.А. Сластенина. – Москва, 1997. – С.72–92.

Допоміжна

1. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. – Київ, 1979.
2. Закон України «Про Освіту»// Голос України, 2017. – 28 вересня.
3. Синиця І.О. З чого починається педагогічна майстерність? – Київ: Рад. школа, 1979.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ:

1. Що спільного і особливого у поняттях «вихователь», «учитель», «викладач» та «педагог».
2. Охарактеризуйте поняття «педагогічний такт» та «педагогічна етика».

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Заповнити таблицю (Таблиця 4).
2. Креативне завдання: розробити модель креативного педагога (Додаток 4).

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ:

Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // Вибрані твори у 5-ти т. – Київ, 1976. – Т. 2. – С.419–656.

- У праці «Сто порад учителю» знайдіть 10 порад класному керівнику. Запишіть їх у конспект.

М.Ф. Квінтіліан «Виховання оратора». – Джерело: Хрестоматія по історії зарубіжної педагогіки /Под ред. А.И.Пискунова. – Москва, 1981. – С.39–45.

- Виписати основні педагогічні ідеї.

ЗАПИСАТИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СЛОВНИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ:

Педагог, учитель, викладач, функції вчителя, педагогічна діяльність, професіограма вчителя, педагогічні здібності, педагогічна майстерність, педагогічна творчість, педагог-новатор, педагог-майстер, педагогічний такт, педагогічна техніка.

... Усяким людям всякї дари:

*Одному ясний сильний ум, що не знаходить в світі пари;
Другому рїй крилатих дум, що , мов орли, летять за хмари,
Ще іншим руки золоті: що очі бачать, руки вдіють.
Який же дар дістали ті, що так дітей учити вміють?
Мені здається, в скарбі тім – любові найбільш дісталось їм.*

Іван Франко

Сучасний учитель (заповнити таблицю)

Професійно-педагогічні та особистісні риси вчителя	Соціальні функції вчителя	Основні вимоги до вчителя
Рівні педагогічної кваліфікації		
Бакалавр	Магістр	

Креативне завдання: розробити модель креативного педагога

СЕМІНАР 4

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ І ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

МЕТА: показати співвідношення між основними чинниками в процесі розвитку і формування особистості, дати поняття рушійних сил цих процесів, показати роль активної діяльності самих школярів у процесі розвитку.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: порівняльний аналіз різних вікових періодизацій (Платон, Аристотель, Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо та ін.) надає можливість сформувати вміння аналізувати, систематизувати та критично успадковувати ідеї видатних педагогів.

ОБЛАДНАННЯ: логічна схема заняття, матеріали з передового педагогічного досвіду, збірник педагогічних задач, навчальні посібники.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: особистість, розвиток, формування, спадковість, здібності, задатки, фактори, активність, акселерація.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Поняття про розвиток і формування особистості.
2. Основні фактори та рушійні сили процесу розвитку й формування особистості.
3. Урахування закономірностей вікового та індивідуального розвитку дітей, підлітків, юнаків.

II. Практична частина:

4. Тестування.
5. Обговорення проблемних завдань за темою заняття.

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова

1. Галузинський А.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія. – Київ, 1995.
2. Зайченко І.В. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга I. Історія зарубіжної педагогіки : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.В. Зайченко. – Київ : Вид. Дім «Слово», 2010. – 624 с.
3. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття. Навчальний посібник. — Тернопіль, 1996. — 290 с.
4. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студ. пед. закладів / Володимир Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.

5. Кузьмінський А.І. Омеляненко В.Л. Педагогіка : [підручник] / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – [вид. 3-тє, випр.]. – Київ : Знання-Прес, 2008. – 447 с.
6. Левківський М. В. Історія педагогіки : [підручник] /М. В. Левківський. – [вид. 2-е, доп.]. – Київ : Центр навч. літ.-ри, 2006. – 376 с.
7. Пискунов А.И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: Учеб. пособие для студентов пед. институтов. – Москва : Просвещение, 1981.
8. Сбруєва А.А., Рисіна М.Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навчальний посібник. – Суми: СумДПУ, 2000.
9. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладах освіти / М. М. Фіцула. – Київ : Вид. центр «Академія», 2000. – 544 с.

Допоміжна

1. Никитин Б.А. Ступеньки творчества или развивающие игры. – Москва, 1989.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ:

1. Які основні фактори впливають на формування особистості?
2. Яка роль спілкування, діяльності, власної активності у розвитку та вихованні особистості?
3. Що є рушійними силами розвитку?
4. Які особливості мають категорії «розвиток особистості» та «формування особистості»?
5. Чи існує взаємозв'язок між процесами навчання, виховання і розвиток?

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Підготуватися до відповідей за таблицями (Таблиця 5, 6).

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ:

Аристотель «Політика» (глава 7 (кінцівка) – 8). – Джерело: Хрестоматия по истории зарубежной педагогики /Под ред. А.И.Пискунова. – Москва, 1981. – С.34–38.

- Виписати вікову періодизацію та думки про зміст освіти дітей.

Я.А. Коменський «Велика дидактика». – Джерело: Хрестоматия по истории зарубежной педагогики /Под ред. А.И. Пискунова. – Москва, 1981. – С.80–162.

- Виписати вікову періодизацію.

Руссо Ж.-Ж. Еміль, або Про виховання // Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / Под ред. А.И. Пискунова. – Москва, 1981. – С. 203–238.

- З твору Ж.Ж.Руссо «Еміль або про виховання» виписати та проаналізувати поради щодо організації вихованого процесу дитини у кожний віковий період.

ЗАПИСАТИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СЛОВНИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ:

Особистість, індивід, індивідуальність, розвиток, формування, спадковість, здібності, задатки, фактори розвитку, активність, акселерація, обдарованість, талант, середовище, діяльність, активність особистості, спілкування, соціалізація.

Допоміжний матеріал

Дослідженням механізмів розвитку особистості займався радянський учений Л.С. Виготський. Він розробив теорію про *зони розвитку особистості*.

Зона актуального розвитку – це ті ЗУН, якими людина володіє вже сьогодні (знаю, вмю, маю);

Зона найближчого розвитку – це ті ЗУН, якими людина ще не володіє, проте готова оволодіти (хочу знати, вміти).

Коли людина оволодіває знаннями або уміннями ЗНР, вона піднімається на ступінь вище у своєму особистому становищі.

Русійні сили – суперечності

Внутрішні:

процеси **асиміляції і дисиміляції**, які є основою обміну речовин;

процеси психологічного плану як **збудження і гальмування**;

емоційна сфера (задоволення, незадоволення, радість, горе);

спадкові дані і потреби виховання

Зовнішні (вимоги, які ставить суспільство):

рівень розвитку особистості та її ідеал;

потреби особистості та її матеріальний обов'язок;

домагання особистості та її можливості.

Кожна людина – це світ, який з нею народжується і вмирає.

Гейне

Взаємовідношення між *індивідом* як продуктом антропогенезу, *особистістю*, що засвоїла суспільно-історичний досвід та *індивідуальністю*, яка перетворює світ, можна представити формулою:

***Індивідом народжуються, особистістю стають,
індивідуальність відстоюють***

Вікові особливості дитини шкільного віку

(заповнити таблицю)

Молодший шкільний вік (_____)	Середній шкільний вік (_____)	Старший шкільний вік (_____)
Анатомо-фізіологічні особливості		
Провідні види діяльності		
Поради сучасному вчителю		

Чинники впливу на розвиток людини

Цікавинка

Народжуючись, дитина успадковує універсальну здатність засвоювати людську культуру, потенційну можливість стати людиною. Ця універсальна здатність включає в себе систему функціональних сил, механізмів можливих людських умінь (ходити вертикально, володіти мовленням, мислити, запам'ятовувати тощо). Всі ці можливості можуть реалізуватися тільки за наявності відповідного соціального і матеріального середовища, цілеспрямованого навчання і виховання. Не можна відкласти розвиток тієї чи іншої функції на більш зручний час – штучне гальмування розвитку.

Наприклад:

У 1920 році *індійському психологу Рід Сінгху* вдалося відняти у **вовків двох дівчаток**: однієї був приблизно **8 років**, іншої – **півтора року**. Обидві вони бігали на чотирьох, лякалися людей, огризалися, по-вовчому вили ночами. Психолог намагався перевиховати їх, навчити жити в людському суспільстві, але майже безрезультатно. Менша дівчинка померла **через рік**. Старша дожила до **17 років**. Вона відвикла від деяких вовчих звичок, але все ж таки, коли поспішала, опускалася навулачки. Мовленням вона, по суті, не оволоділа, з великими труднощами навчилася правильно вживати всього **40 слів**. Людське спілкування для неї назавжди лишилося чужим і неприродним.

(Чому людське середовище, цілеспрямований виховний процес виявились безсилими пробудити в ній людину? Тому що в той період, коли почав функціонувати механізм зародження мовлення і дитина була готова оволодіти ним, вона опинилась у вовчій зграї. Цей механізм діяв, сприймаючи звукові сигнали вовків, і, коли повністю сформувався, його функції згасли. А дитина назавжди втратила здатність оволодіти людським мовленням).

У лісах **Африки** впіймали **білошкірого хлопчика** приблизно **10–12 років**. Він жив серед **мавп** і досконало засвоїв їхні звички. Незважаючи на спроби навчити його, він не сприймає людську мову, не вміє навіть посміхатись.

У **Парагваї** живе **плем'я гуайкілів**, яке вважають одним з найвідсталіших серед відомих на сьогоднішній день. Харчується воно в основному медом диких бджіл, у пошуках їжі веде кочовий спосіб життя. На стоянці, яку залишило плем'я. Французький етнограф Веллар знайшов **дворічну дівчинку**. Вчений привіз її до Франції і віддав на виховання своїй матері. Через **20 років** (у 1958 р.) вона нічим не відрізнялася за своїм розвитком від інтелігентних європейських жінок, стала етнографом. Вивчала французьку, іспанську й португальську мови.

(Дівчинка вчасно опинилася під впливом цілеспрямованого виховання, а саме в період найбільш інтенсивного руху і визрівання механізмів людських умінь).

Людиною дитина може стати лише серед людей, у людському суспільстві, а педагогічний процес необхідно будувати таким чином, щоб він активізував дію внутрішніх сил і потенційних можливостей дитини та сприяв доведенню їхнього розвитку й становлення до оптимального рівня.

Сучасна дитина приходить до школи з величезними потенційними можливостями. Але щоб вони перетворилися в реальні сили, особистісні властивості і щоб на їхній базі «навчилася бути людиною», потрібен цілеспрямований педагогічний процес, який виховує, навчає, формує, розвиває.

[Педагогический поиск / Сост. И.Н. Баженова; пер. с рус. – К.: Рад. шк., 1988. – 498 с. – С. 16 – 17]

СЕМІНАР 5

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА КЛАСНОГО КЕРІВНИКА.

ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

МЕТА: ознайомити студентів із значенням інституту класного керівника у сучасних умовах; сприяти осмисленню ними завдань, функцій, провідних напрямів роботи класного керівника, основних вимог до його особистості та діяльності; стимулювати розвиток педагогічних умінь у майбутніх учителів, зокрема умінь аналізувати, моделювати, конструювати, регулювати, організовувати виховний процес. Сприяти формуванню у студентів умінь планувати виховну роботу класного керівника, організовувати планування життєдіяльності дитячого колективу, надавати педагогічну допомогу учням в організації колективних творчих справ.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: сприяти формуванню у студентів умінь планувати виховну роботу класного керівника, організовувати планування життєдіяльності дитячого колективу, надавати педагогічну допомогу учням в організації колективних творчих справ.

ОБЛАДНАННЯ: логічна схема заняття, матеріали про передовий досвід роботи класного керівника, зразки планів класного керівника, карта-схема дій дитячого колективу, таблиця план-сітки, календар знаменних дат.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: класний керівник; професіограма особистості та діяльності класного керівника; функції та обов'язки; зміст та форми виховної роботи; методичне об'єднання класних керівників; планування; план; структура плану; принципи планування; методика колективних творчих справ (КТС).

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

- 1.З історії питання. Роль інституту класного керівника в сучасних умовах.
- 2.Професіограма особистості і діяльності класного керівника. Основні завдання та функціональні обов'язки класного керівника.
- 3.Зміст і форми виховної роботи класного керівника. Завдання та зміст роботи методоб'єднань класних керівників.
- 4.Вимоги до плану класного керівника. Джерела, принципи планування.
- 5.Технологія планування роботи класного керівника.
- 6.Функції етапів планування. Види та структура планів.

II. Практична частина:

1. За допомогою практичних та тестових завдань перевірити рівень засвоєння студентами основних понять теми.

2. Розв'язання педагогічних задач.

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова

1. Педагогіка /Под ред. Ю.К. Бабанського. – Москва, 1988.
2. Педагогіка /За ред. М.Д. Ярмаченка. – Київ, 1986.
3. Подласый И.П. Педагогіка. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. – Москва : Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 2: Процесс воспитания. – 256 с.

Допоміжна

1. Болдырев Н.И. Методика работы классного руководителя. – Москва, 1984. – Гл. 1.
2. Державна національна програма «Освіта: Україна ХХІ століття». – Київ : Райдуга, 1994.
3. Иванов И.П. Педагогіка коллективных творческих дел: Пособие для учителя. – Київ : Освіта, 1991.
4. Основи національного виховання /За ред. В.Г. Кузя. – Київ, 1993.
5. Основні напрямки діяльності класного керівника //Інформаційний збірник МО України. – Київ, 1992. – № 23. – С. 10–18.
6. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти //Робоча книга вихователя. – Тернопіль: Астон, 2001. – С. 56–71.
7. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором //Вибр. твори: В 5 т. – Київ : Радянська школа, 1976. – Т. 4. – С. 391–626.
8. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю //Вибр. твори: В 5 т. – Київ : Радянська школа, 1976. – Т. 2. – С. 417–654.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ:

1. Що таке професіограма класного керівника?
2. Які є види планів?
3. Які є вимоги до класного керівника?
4. Які Ви знаєте функціональні обов'язки керівника методичного об'єднання класних керівників?

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. **Заповнити таблицю (Таблиця 7).**
2. **Креативне завдання:** розробити професіограму класного керівника (Додаток 5).

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ:

Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу // О воспитании. – Москва : Политиздат, 1990. – С. 141–159.

- З твору «Методика організації виховного процесу» випишіть положення, які розкривають структурну побудову керованого А.С. Макаренком колективу.
- Із творів А.С. Макаренка, які внесені до списку основної літератури, випишіть приклади педагогічного впливу на вихованців: 2-3 приклади прямої дії, що виходять від педагога, та 2-3 приклади, де вплив виходить від колективу. Проаналізуйте ці приклади.

ЗАПИСАТИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СЛОВНИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ:

Класний керівник; професіограма особистості та діяльності класного керівника; функції та обов'язки; зміст та форми виховної роботи; методичне об'єднання класних керівників; планування; план; структура плану; принципи планування; методика колективних творчих справ (КТС).

Таблиця 7

Середа	Вівторок	Понеділок	День тижня
			Зміст виховної роботи
Субота	П'ятниця	Четвер	День тижня
			Зміст виховної роботи

Креативне завдання: розробити професіограму класного керівника.

Система вимог, що їх ставить професія до людини, називається **професіограмою вчителя (це паспорт спеціаліста)**. Професіограма класного керівника включає в себе певні психолого-педагогічні уміння:

- *аналітичні (гностичні) уміння* – це уміння аналізувати психолого-педагогічну літературу, різні виховні системи, аналізувати та оцінювати власну виховну діяльність;
- *проектувальні уміння* – це уміння прогнозувати, передбачати розвиток особистості кожного вихованця у групі;
- *конструктивні уміння* – це уміння планувати спільно з учнями виховну роботу, вміння підібрати доцільні форми та методи;
- *комунікативні уміння* – це уміння будувати стосунки з учнями, батьками, колегами; створювати сприятливе середовище для розвитку інтересів, здібностей, нахилів учнів;
- *організаторські уміння* – це уміння організовувати спільно з учнями їх щоденну життєдіяльність.

Креативний класний керівник постійно працює над собою, займається своєю самоосвітою, самовихованням.

Допоміжний матеріал

Зміст діяльності класного керівника визначається його **функціями**:

Виховна (формування світогляду, моральних переконань, розвиток пізнавальних інтересів, естетичних почуттів, любові до Батьківщини);

Організаторська (організація і здійснення позакласної та позашкільної роботи спільно з учнями, створення сприятливих умов для розвитку кожної особистості);

Інформаційно-методична (надання методичної допомоги учням, батькам у педагогічній самоосвіті та самовдосконаленні);

Дослідницька (спостереження за діяльністю учнів, складання психолого-педагогічних характеристик учнів);

Соціальна (вивчення об'єктивних і суб'єктивних чинників, які впливають на формування та розвиток учнів та виявлення найбільш сприятливих із них);

Координаційна (узгодження вимог вчителів-предметників, батьків; робота згідно навчально-виховних планів школи, класу, громадських об'єднань).

Схема характеристики класу

1. Загальні відомості про клас, історія його формування (стать, вік, чи були з'єднання з різних класів тощо).
2. Навчальна діяльність (успішність, загальний розумовий розвиток, розвиток мови, здібності до навчання, мотиви навчання тощо).
3. Дисциплінованість, відношення до суспільно-корисної праці, громадських доручень.
4. Стан фізичного розвитку та здоров'я учнів.
5. Спрямованість діяльності класу (мотиви, цілі, потреби, інтереси).
6. Суспільна активність класу в цілому й окремих його учнів (відношення до громадських доручень, участь у дитячих громадських організаціях, рівень громадської думки).
7. Структура класу (внутрішня єдність, взаємовідносини між окремими, хлопчиками та дівчатками, актив класу).
8. Вольові якості класу (постановка мети та шляхи її досягнення).
9. Особливості особистісних взаємовідносин у класі.
10. Загальний психологічний клімат у класі.
11. Індивідуальні та вікові особливості учнів класу.
12. Характеристика навчальної діяльності учнів класу.

13. Професійно-трудова спрямованість учнів класу.
14. Загальні висновки.

Алгоритм планування виховної роботи

I. Підготовчий етап.

1. Узгодження з планом виховної роботи школи.
2. Узгодження з часом проведення загальношкільних виховних справ.
3. Врахування розкладу уроків учнів класу.
4. Врахування власного розкладу навчальної роботи.
5. Вивчення та врахування інтересів, спрямованості, рівня вихованості учнів класу.
6. З'ясування розкладу гурткової роботи учнів.
7. Вивчення методичної літератури – добір форм виховної роботи.

II. Робочий етап.

1. Підписати зошит.
2. Скласти характеристику класу (ретроспективний аналіз досвіду виховної роботи у даному класі, характеристика рівня вихованості учнів, стадії розвитку учнівського колективу).
3. Сформулювати мету та завдання на конкретний період (на основі поданої характеристики класу)
4. Скласти план-сітку (врахувати всі напрями виховної роботи, раціонально розподілити їх в часі).
5. Заповнити план щоденної виховної роботи.
6. Визначити систему обліку і контролю за процесом і результатом запланованої виховної роботи.

Орієнтовна структура календарного плану виховної роботи

I. Вступ. Характеристика класу.

II. Виховні цілі та завдання.

III. Зміст виховної роботи (обрані форми, місце та час проведення, відповідальні)

- План-сітка (напрямки роботи, розподіл у часі)
- Зміст щоденної роботи (обрані форми, місце та час проведення, відповідальні)

Методика підготовки та проведення класних зборів

Встановлення демократичних відносин у класі стимулює розвиток самодіяльності, ініціативи та самоврядування учнів. Так відносини формуються в ході всієї виховної діяльності класного керівника. Зокрема, в процесі надання допомоги учням у підготовці і проведенні класних зборів.

Мета класних зборів – розвиток учнівського самоврядування, згуртування первинного колективу, формування громадської думки, залучення всіх учнів до організаторської діяльності.

Головне завдання зборів – привчити учнів говорити, відстоювати і аргументовано доводити свою думку, поважати погляди інших, вести дискусію, обґрунтовувати свої відповіді тощо.

Класний керівник 5-го класу проводить збори кілька разів на місяць з метою зробити спільні обговорення і вирішення питань колективного життя звичним і необхідним для учнів.

Класний керівник 6-го класу створює умови для інтенсивного оволодіння учнями організаторськими вміннями та навичками, залучає всіх учнів до підготовки та проведення зборів, виконання їх рішень.

Класний керівник 7-х класів надає консультативну допомогу учням, які самостійно організовують і проводять збори.

Класний керівник на учнівських зборах *має право*:

- брати участь в роботі учнівських зборів із правом одного голосу;
- надавати методичну допомогу організаторам зборів, не підмінюючи їх у підготовчій роботі;
- володіти ініціативою скликання учнівських зборів і внесення в порядок денний питання, пов'язаного із життям і діяльністю учнівського колективу;
- всебічно підтримувати громадську творчу ініціативу, активність учнів, їх самостійність.

Класні збори *вирішують* всі питання життя та діяльності учнівського колективу:

- планують та аналізують роботу класу;
- розподіляють громадські доручення, заслуховують звіти про їх виконання;
- готують пропозиції щодо виставлення оцінок за поведінку і суспільно-корисну працю;
- вирішують питання заохочення та стягнення тощо.

Помилки у плануванні

У багатьох планах класних керівників немає чіткого визначення мети і завдань, які мають бути засновані на глибокому вивченні особистості кожної дитини і певної психологічно-педагогічної ситуації. Плани інколи нагадують відписки, містять випадковий перелік справ. До того ж вони не відображають соціально-педагогічних реалій сучасності.

Під час планування роботи потрібно обов'язково враховувати специфіку навчального закладу, можливості педколективу, потреби та інтереси учнів.

У першому розділі плану класний керівник складає характеристику класу, соціальний портрет, діагностичну карту, тобто робить системний аналіз виховного процесу. У нашій моделі характеристика, діагностична карта компактні, інформативні.

Помилки у плануванні:

- 1. не визначають чіткої і якісної цілі;*
- 2. не формують виховні завдання;*
- 3. не вказують методи і засоби діяльності;*
- 4. не роблять розрахунки роботи у часі;*
- 5. не визначають методів контролю і корекції;*
- 6. обмежуються або лише проектуванням власної діяльності, або діяльності учнів.*

СЕМІНАР 6

ЗМІСТ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

МЕТА: сприяти засвоєнню студентами понять «розумове виховання», «пізнавальні здібності», «культура розумової праці», а також ознайомити їх з різними чинниками впливу на розвиток пізнавальних інтересів школярів; формувати вміння студентів моделювати, конструювати, організовувати, відбирати оптимальні форми та методи роботи класного керівника з розвитку пізнавальних інтересів школярів з урахуванням конкретних умов і вікових особливостей. Сприяти засвоєнню студентами основних понять щодо мети, змісту, форм і методів морального виховання, виробити у них уміння розв'язувати педагогічні задачі та здійснювати виховну роботу з морального виховання.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: формування педагогічної культури та етики, ерудованості, інтересу до виховної діяльності, переконаності, відповідальності, педагогічного мислення.

ОБЛАДНАННЯ: логічна схема заняття, таблиці.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: розумове виховання; пізнавальний інтерес; культура розумової праці; мораль; моральність; моральне виховання; моральні почуття; моральні переконання; моральна свідомість; моральні звички; моральна спрямованість; моральний вчинок; моральна поведінка; моральний ідеал; цілі, зміст та морального виховання.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

- 1.Завдання розумового виховання школярів.
- 2.Сутність пізнавального інтересу. Вікова динаміка інтересів школярів.
- 3.Основні шляхи та форми позакласної роботи, спрямованої на розвиток пізнавальних інтересів.
- 4.Основні поняття з питань морального виховання. Моральне виховання у сучасних умовах.
- 5.Основні цілі, завдання та напрямки моральної поведінки. Психолого-педагогічні основи моральної поведінки.
- 6.Зміст морального виховання у сучасній школі. Форми та методи роботи вчителя-вихователя з морального виховання.
- 7.Використання методів народної педагогіки у моральному вихованні школярів.

II. Практична частина:

1. Провести одну з форм позакласної роботи, спрямованої на розвиток пізнавальних інтересів:
2. Зробити аналіз проведеного заходу.

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова

1. Педагогіка / Под ред Ю.К.Бабанського. – Москва, 1988. – Гл. 1.
2. Педагогіка / Под ред. В.А. Слостенина – Москва, 1997.
3. Педагогіка / Під ред М.Д. Ярмаченка. – Київ, 1986. – Розд. 1.
4. Практикум з педагогіки / За ред. О.А.Дубасенюк, А.В.Іванченка. – Київ, 1996. – С.173-189.
5. Фіцула М.М. Педагогіка. – Тернопіль, 1997. – С.38-49.

Допоміжна

1. Концепція національного виховання // Освіта. – Київ, 1996. – 7 серпня.
2. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. – Київ, 1997.
3. Макаренко А.С. О воспитании. – Москва, 1988. – С.36-70.
4. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва. – Київ, 1993. – Ч.1.
5. Основи національного виховання / За ред. В.Г.Кузя. – Київ, 1993.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ:

- ✓ Пояснити зв'язок між розумовим вихованням і загальним розвитком особистості.
- ✓ Охарактеризувати основні умови ефективного розвитку пізнавальних інтересів.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1.Розробити виховну справу за методикою КТС (Додаток 6)

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ:

Макаренко А.С. Педагогічна поема // А.С. Макаренко. – Хорків, «Прапор», 1978. – 630 с.

- Наведіть приклади вдалого використання А.С. Макаренком методу «вибуху» з «Педагогічної поеми».
- Які традиції створював і використовував для зміцнення колективу А.С. Макаренко? Підтвердити цитатами.
- Випишіть з «Педагогічної поеми» 2-3 конкретні характеристики вихованців.

Сухомлинський В.О. Пависька середня школа // Вибр. тв. в 5-ти томах. – Т.4. – Київ : Рад. шк., 1977. – С.206–300.

- Випишіть з праць В.О. Сухомлинського цитати, що характеризують його вчення про дитячий колектив.
- Вивчити досвід *морального виховання* у Павлівській середній школі. Охарактеризувати азбуку моральної культури, запропоновану В.О. Сухомлинським.
- Проаналізувати особливості організації процесу *розумового виховання* у Павлівській середній школі. Виділити традиційні та авторські форми та методи розумового виховання.
- Проаналізувати принципи *трудового виховання*, виділені В.О. Сухомлинським. Охарактеризувати вимоги до організації праці. Зміст трудового навчання у загальноосвітній школі. Питання фізичного виховання в теоретичній і практичній діяльності В.О. Сухомлинського

ЗАПИСАТИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СЛОВНИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ:

Розумове виховання; пізнавальний інтерес; культура розумової праці; мораль; моральність; моральне виховання; моральні почуття; моральні переконання; моральна свідомість; моральні звички; моральна спрямованість; моральний вчинок; моральна поведінка; моральний ідеал; цілі, та зміст морального виховання.

Як неможливо розділити особистість учня і вихованця, так же неможливо розділити функції учителя і вихователя. Успіх у вихованні учнів залежить від тих функцій, які виконує посадова особа

К. Д. Ушинський

Розробити виховну справу за методикою КТС

Допоміжний матеріал

Схема аналізу виховної справи

1. Мета та завдання змісту виховної справи.
2. Актуальність.
3. Відповідність змісту даної виховної справи попереднім темам.
4. Тривалість підготовчого періоду.
5. Відповідність змісту виховної справи форм її проведення.
6. Насиченість виховної справи інформацією та емоційними моментами.
7. Культура проведення виховної справи: чіткість, послідовність запланованих подій.
8. Задоволеність школярів проведеною виховною справою.
9. Самооцінка класним керівником якості та результатів виховної справи.

Схема оформлення виховної справи

1. Форма проведення.
2. Тема справи.
3. Мета.
4. Використане обладнання.
5. План підготовки (за методикою КТС).
6. Детальний конспект.
7. Аналіз виховної справи класним керівником та самоаналіз.
8. Використана література.

Основні вимоги до проведення виховної справи

1. Чітка назва виховної справи та розуміння педагогом її мети.
2. Планування основних етапів виховної справи та визначення завдань кожного з нас.
3. Організація підготовки виховної справи у відповідності до поставлено мети.
4. Визначення оптимального змісту виховного матеріалу з врахуванням основних принципів організації виховного процесу.
5. Вибір найбільш раціональних методів і прийомів виховного впливу на учнів на кожному етапі виховної справи.
6. Чіткість виховної справи, оптимальність її темпу і ритму.
7. Різноманітність і творчий характер діяльності учнів.
8. Взаємозв'язок виховної справи з попередніми та наступними формами позакласної роботи з учнями, навчальною діяльністю.

СЕМІНАР 7

ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ОСОБИСТІСТЬ

МЕТА: розкрити розуміння колективу як мети і засобу виховання школярів, впливу колективу на особистість; показати динаміку та логіку розвитку колективу.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: формувати у студентів професійно-педагогічні уміння формування колективу, вибору педагогічно доцільної системи методів виховного впливу на особистість і колектив відповідно поставлених завдань.

ОБЛАДНАННЯ: логічна схема заняття, таблиці.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: група, колектив, учнівський колектив, ознаки колективу, функції колективу, етапи розвитку колективу, закони життя, стиль, тон дитячого колективу, система перспективних ліній, закон паралельної дії.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Сутність, ознаки, функції колективу.
2. Вплив колективу на особистість. Структура дитячого колективу.
3. Система перспективних ліній.
4. Закони життя, стиль, тон дитячого колективу.
5. Педагогіка паралельної дії.

II. Практична частина:

1. Тестування.
2. Обговорення проблемних завдань за темою заняття.

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова

1. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. – Київ, 2001.
2. Педагогіка / Под ред. Ю.К. Бабанського. – Москва, 1988.
3. Практикум з педагогіки. / За ред. О.А. Дубасенюк, А.В. Іванченка. – Житомир, 2002.
4. Макаренко А.С. Методика виховної роботи. – Київ, 1990.
5. Макаренко А.С. Методи виховання // Тв.: у 8 т. – Київ, 1981. – Т.5.
6. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу // Тв.: у 8 т. – Київ, 1981. – Т.1.

Допоміжна

1. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину. – Київ, 1975.
2. Иванов И.П. Воспитывать коллективистов // Педагогический поиск. – Киев, 1988. – С. 336–406.
3. Лутошкин А.Н. Как вести за собой. – Москва, 1978. – С. 6–12.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ:

1. Розкрити сутність методики «перспективних ліній».
2. Пояснити сутність «педагогіки паралельної дії».
3. Назвати характерні ознаки дитячого колективу.
4. Визначити типи дитячих колективів.
5. Назвати основні етапи розвитку колективу за О.М. Лутошкіним.
6. Назвати основні етапи розвитку колективу за А.С. Макаренком.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Підготуватися до відповідей за таблицями (Таблиця 8).

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ:

Сухомлинський В.А. Мудра влада колективу. – Київ, 1975.

ЗАПИСАТИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СЛОВНИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ:

Група, колектив, ознаки колективу, основний закон життя колективу, принцип паралельної дії, система перспективних ліній, етапи становлення колективу, актив колективу, колективна творча справа, закон життя колективу, методика КТС.

Етапи розвитку колективу

(заповнити таблицю)

За А.С. Макаренка	За А.М. Лутошкіним

Етапи розвитку колективу за І. Івановим

(заповнити таблицю)

Методика колективних творчих справ		
Назва етапу	Зміст роботи вихованців	Зміст діяльності та позиція вихователя
I етап – попередня робота		
II етап – колективне планування		
III етап – підготовка КТС		
IV етап – проведення КТС		
V етап – колективне підведення підсумків		
VI етап – найближча післядія		

СЕМІНАР 8

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ КЛАСНО-УРОЧНОЇ СИСТЕМИ

МЕТА: ознайомити студентів із формами організації навчання та їх класифікацією; показати різноманітність та відмінність форм організації навчання; навчити студентів доцільно відбирати різноманітні продуктивні форми організації навчального процесу.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: показати різноманітність та відмінність форм організації навчання; навчити студентів доцільно відбирати різноманітні продуктивні форми організації навчального процесу.

ОБЛАДНАННЯ: логічна схема заняття, матеріали про передовий досвід, таблиці.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: форма організації навчання; класно-урочна система навчання; лекція, семінар, лабораторна робота, екскурсія, домашня робота, факультатив; індивідуальне навчання; індивідуально-групове навчання; белл-ланкастерська система; дальтон план; індивідуальна, групова та фронтальна форми організації навчальної діяльності; парна робота школярів.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Сутність поняття «форма організації навчання».
2. З історії розвитку форм організації навчання.
3. Ознаки класно-урочної системи.

II. Практична частина:

1. Експрес-контроль.
2. Обговорення проблемних завдань за темою заняття.

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова

7. Зайченко І.В. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.В. Зайченко. – Київ : Вид. Дім «Слово», 2010. – 624 с.
8. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студ. пед. закладів / Володимир Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
9. Кузьмінський А.І. Омеляненко В.Л. Педагогіка : [підручник] / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – [вид. 3-тє, випр.]. – Київ : Знання-Прес, 2008. – 447 с.

10. Левківський М. В. Історія педагогіки : [підручник] /М. В. Левківський. – [вид. 2-е, доп.]. – Київ : Центр навч. літ.-ри, 2006. – 376 с.
11. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. – Київ, 2001.
12. Педагогіка / Под ред. Ю.К. Бабанського. – Москва, 1988.
13. Практикум з педагогіки. / За ред. О.А. Дубасенюк, А.В. Іванченка. – Житомир, 2002.
14. Сбруєва А.А., Рисіна М.Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навчальний посібник. – Суми: СумДПУ, 2000.

Допоміжна

4. Сухомлинський В.О. Вибр. тв.: В 5-ти Т. – Т. 1–5. – Київ : Рад. школа, 1976–1977.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – Київ, 2001.
6. Концепція виховання дітей і молоді в національній системі освіти. – Київ, 1996.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ:

1. У чому полягає сутність поняття «форма організації навчання»?
2. Назвати характерні ознаки класно-урочної системи.
3. Визначити переваги класно-урочної системи навчання порівняно з іншими навчальними системами.
4. Назвати основні недоліки класно-урочної системи навчання.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Підготуватися до відповідей за таблицями (Таблиця 9, 10, 11).

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ:

Я.А. Коменський «Велика дидактика». – Джерело: Хрестоматія по історії зарубіжної педагогіки / Под ред. А.И.Пискунова. – Москва, 1981. – С.80–162.

- З розділу ХІХ «Великої дидактики» випишіть думки Я.А. Коменського, що стосуються розробки ним класно-урочної системи. На основі цих та інших думок Я.А. Коменського розкрийте основні положення класно-урочної системи, яку він обґрунтував.

ЗАПИСАТИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СЛОВНИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ:

Форма організації навчання; класно-урочна система навчання; лекція, семінар, лабораторна робота, екскурсія, домашня робота, факультатив; індивідуальне навчання; індивідуально-групове навчання; белл-ланкастерська система; дальтон план; індивідуальна, групова та фронтальна форми організації навчальної діяльності; парна робота школярів.

Типи навчання

(заповнити таблицю)

Назва типу навчання	Особливості
Догматичне навчання	<ul style="list-style-type: none"> • учитель повідомляє певний обсяг знань без пояснення; • учні засвоюють знання без усвідомлення; • учні не застосовують знання на практиці.
Пояснювально-ілюстративне навчання (пояснювально-репродуктивне)	
Проблемне навчання	
Програмоване навчання	
Технологічне навчання	
Модульно-розвивальне навчання	

Принципи навчання

(заповнити таблицю)

Назва принципу навчання	Сутність принципу
Науковості	
Систематичності та послідовності	
Свідомості	
Активності та самостійності у навчанні	
Наочності	
Грунтовності	
Емоційності навчання	
Зв'язку навчання з практичною діяльністю	
Доступності навчання	

Народна мудрість

Чого Івась не навчився, того Іван не знатиме (принцип природовідповідності)

Що голова, то розум (принцип вікових та індивідуальних особливостей)

Краще раз побачити, ніж сто разів почути (принцип наочності)

Хто думає, той і розум має (принцип свідомості)

Хто що вміє, то і діє (принцип зв'язку з життям)

Спочатку ази та буки, а потім підуть науки (принцип послідовності)

Системи організації навчально-виховної роботи у школі

(заповнити таблицю)

Індивідуальна	Індивідуально-групова (епоха Середновіччя)
Белл-ланкастерська (XVIII ст. у зах. Європі) Андре Белл – англ. Священик-місіонер Джозеф Ланкастер – англ. педагог	Групова (епоха Відродження) Джон Сіл (1374 р.) у голландському м. Цволе Йоганнес Штурм (1538р.) у м. Страсбурзі
Дальтон план Еллен Паркхерст (1905 р.) в американському м. Дольтон	Мангеймська (кін. XIX – поч. XX ст. у Європі) Йозеф Зіккенгер
Батавська (1898 р. м. Батавія півн.- зах. Штат Нью-Йорк)	Система Трампа (50-ті р. XX ст. США) Ллойд Трамп
Класно-урочна (XVII ст.) обґрунтував Я.А. Коменський «Велика дидактика»	

СЕМІНАР 9

УРОК ЯК ОСНОВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

МЕТА: ознайомити студентів із класифікацією уроків; навчити студентів розробляти структуру уроку відповідно до типу.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: підготовка студентів до оволодіння методикою організації і проведення уроку як основної форми організації навчально-виховного процесу.

ОБЛАДНАННЯ: логічна схема заняття, таблиці, презентації.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: урок, тип уроку, структура, типологія уроків, планування, аналіз, алгоритм, шляхи вдосконалення уроків, нестандартний урок, виховна функція, розвивальна функція, освітня функція.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Урок – основна форма організації навчання.
2. Функції уроку.
2. Тематичне і поурочне планування. Алгоритм підготовки до уроку.
3. Типи та структура уроків. Нестандартні уроки.

II. Практична частина:

- 1.Тестування.
- 2.Обговорення проблемних завдань за темою заняття.

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова

1. Зайченко І.В. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.В. Зайченко. – Київ : Вид. Дім «Слово», 2010. – 624 с.
2. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студ. пед. закладів / Володимир Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
3. Кузьмінський А.І. Омеляненко В.Л. Педагогіка : [підручник] / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – [вид. 3-тє, випр.]. – Київ : Знання-Прес, 2008. – 447 с.
4. Левківський М. В. Історія педагогіки : [підручник] /М. В. Левківський. – [вид. 2-е, доп.].– Київ : Центр навч. літ.-ри, 2006. – 376 с.
5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. – Київ, 2001.

6. Педагогіка / Под ред. Ю.К. Бабанського. – Москва, 1988.
7. Практикум з педагогіки. / За ред. О.А. Дубасенюк, А.В. Іванченка. – Житомир, 2002.
8. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навчальний посібник. – Суми: СумДПУ, 2000.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ:

1. У чому полягає позитивна сторона існуючих різних типологій уроків?
2. Що дає вчителю самоаналіз власної діяльності?
3. Пояснити, від чого залежить структура уроку.
4. Пояснити, в чому полягає специфіка уроків з вашої спеціальності, виходячи з того, що в системі уроків з предмету можуть бути деякі специфічні ланки роботи через особливості даного предмета як галузі науки або практики.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Підготуватися до відповідей за таблицями (Таблиця 12, 13, 14, 15).
2. **Креативне завдання:** написати твір-мініатюру «Урок майбутнього» (Додаток 7).

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ:

Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи. – Київ, 1985.

- Виділити та проаналізувати основні помилки, які побачив В.О. Сухомлинський під час відвідування уроків.

ЗАПИСАТИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СЛОВНИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ:

Урок, тип уроку, структура, типологія уроків, планування, аналіз, алгоритм, шляхи вдосконалення уроків, нестандартний урок, виховна функція, розвивальна функція, освітня функція.

Типологія уроків

(заповнити таблицю)

С.І. Іванов	І.М. Казанцев	В.О. Онищук

Загально-педагогічні вимоги до уроку

(заповнити таблицю)

Санітарно-гігієнічні	Дидактичні	Психофізіологічні	Виховні
➤ -	➤ -	➤ -	➤ -
➤	➤	➤	➤
➤	➤	➤	
➤	➤		
➤			

Характеристика нестандартних форм навчання педагогів-новаторів
(заповнити таблицю)

Педагоги-новатори	Форми навчання	Основні ідеї
Шалва Олександрович Амонашвілі		
Ігор Петрович Іванов		
Євгеній Миколайович Льїн		
Віктор Федорович Шаталов		
Софія Миколаївна Лисенкова		
Ігор Петрович Волков		
Олена Олексіївна та Борис Павлович Нікітіни		

Основні ідеї педагогів-новаторів – ідея випереджувального навчання, особистісний підхід, учіння без примусу, ідея опори, ідея блок-схем, ідея вільного вибору, ідея відповідної форми, гуманне ставлення до учнів, інтелектуальна сфера класу, ідея важкої цілі.

Методи навчання

Класифікація методів навчання (за Ю.К. Бабанським)

(заповнити таблицю)

Креативне завдання: написати твір-мініатюру «Урок майбутнього»

Алгоритм розв'язання педагогічної задачі

Педагогічна задача – це осмислення ситуації, яка склалася, з метою перетворення її на новий рівень, наближений до мети педагогічної діяльності.

1. Аналіз ситуації (сам зміст задачі, переказ за логічним ланцюжком)
Проаналізуємо ситуацію, що склалася ...

Логічний ланцюжок – формулювання умови педагогічної задачі за допомогою простих речень.

2. Визначення протиріччя
У ситуації можна виділити протиріччя ...

Протиріччя – невідповідність між певними педагогічними процесами або явищами.

3. Визначення проблеми на основі протиріччя
З визначених протиріч можна виділити таку проблему ...

Проблема – теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання.

4. Аналіз учасників ситуації:

Учень: вік; вікові та індивідуальні особливості; взаєностосунки з товаришами, вчителями, батьками; місце в колективі.

Учитель: стаж роботи; професіоналізм; взаєностосунки з колегами та учнями; рівень майстерності; стиль керівництва (авторитарний, ліберальний, демократичний); стадії розвитку дитячого колективу.

Місце ситуації в педагогічному процесі.

Проаналізуємо учасників ситуації ...

5. Визначення причин виникнення ситуації
Ситуація могла скластися за таких причин ...

6. Вибір робочої гіпотези (гіпотез)

Гіпотеза – припущення, що висувається для пояснення та вимагає перевірки й доведення.

7. Вибір системи методів

Метод – спосіб реалізації навчально-виховного процесу.

8. Аналіз ефективності системи дій

НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ

За змістом – трудове, розумове, фізичне.

За характером відносин – авторитарне, демократичне, вільне.

За формою – сімейне, шкільне, конфесійне, у спеціальних навчальних закладах, позашкільне, за місцем проживання.

За об'єктом виховання – патріотичне, моральне, естетичне, економічне, трудове, громадянське, правове, екологічне, статеве, розумове, фізичне.

Авторитарне планування – у плані, ті справи, які цікавлять класного керівника. Сам планую – сам виконую виховні справи.

Ліберальне планування – виховна робота без плану.

Демократичне планування – класний керівник прислухається до інтересів учнів (КТС).

У методиці КТС педагог – старший товариш своїх вихованців. Вихователь старший серед своїх вихованців.

КТС – це сумісний пошук оптимальних рішень різних виховних завдань, справа, яка планується, організовується усім колективом.

Засновники – студенти-ентузіасти Ленінградського державного педагогічного інституту ім. О. Герцена на чолі з професором Ігорем Петровичем Івановим.

Основні етапи КТС

1. Попередня робота класного керівника і активу;
2. Колективне планування роботи;
3. Колективна підготовка справи (*рада справи* – яка відповідає за справу, мікрогрупи дітей – які відповідають за конкретне завдання, 4-5 дітей);
4. Колективне проведення справи (різні форми);
5. Колективне підведення підсумків (збір «Вогник»), що сподобалось, що ні;
6. Передбачення найближчих наслідків.

Етапи (схематично)

I етап – пошук

II етап – організація

III етап – планування

IV етап – реалізація

V етап – аналіз

VI етап – післядія

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Основні поняття:

Мораль – це форма суспільної свідомості; система поглядів і уявлень, норм і оцінок, які регулюють поведінку людей; система ідей, принципів, законів норм і правил поведінки і діяльності, які регулюють відносини між людьми за будь-якої життєвої ситуації.

Мораль явище конкретно-історичне, не існує моралі єдиної для всіх часів і всіх народів.

Етика – розділ філософії, що вивчає мораль, з'ясовує її як ще у системі суспільних відносин, досліджує моральні категорії.

Моральність – означає здатність людини творити добро не завдяки зовнішньому примусу, а за внутрішньою свідомістю та добровільністю; характеристика особливого виду практичної діяльності людей (поведінці).

Моральна культура особистості – це засвоєння особистістю моральних норм, принципів, категорій, ідеалів суспільства на рівні власних переконань, дотримання їх як звичних форм особистої поведінки.

Завдання – оволодіння нормами і правилами моральної поведінки, формування почуттів та переконань, вироблення умінь і навичок моральної поведінки, адекватної поведінки у процесі суспільних відносин.

Зміст

Змістом виховної роботи вчителя, класного керівника по становленню моральної культури учнів є формування у них системи моральних знань, почуттів, ставлень, поведінки. Гуманізм, доброта, чесність, працелюбність, повага до батьків, чуйність, милосердя, дисциплінованість, совісність, колективізм, справедливість, інтелігентність, патріотизм, екологічна і правова культура

Шляхи реалізації:

- ✓ дошкільні виховні заклади;
- ✓ загальноосвітні навчально-виховні заклади;
- ✓ професійні навчально-виховні заклади;
- ✓ засоби масової інформації;
- ✓ мистецькі організації;
- ✓ соціально виробнича діяльність громадян на підприємствах, в організаціях.

Форми виховної роботи

До форм морального виховання відносять спеціальні уроки, етичні бесіди, відверті розмови, диспути, лекції, тематичні вечори, зустрічі свят народного календаря, благодійні заходи, створення альманахів з історії родоводу, вечорниці та інші.

Засоби виховної роботи:

Соціальна діяльність батьків, побут сім'ї, книги, газети, журнали, кіно, телевізійні передачі, природне середовище, національні звичаї, традиції, обряди, мова, усна народна творчість, засоби мистецтва, зміст навчальних дисциплін.

Цитати

Щоб досягти моральної досконалості, треба передусім турбуватися про душевну чистоту. А душевна чистота досягається тільки в тому випадку, коли серце шукає правди і воля прагне до святості. Але все це залежить від істинних знань.

Конфуцій

Моральні вимоги до людини повинні бути вищі за середній рівень людського вчинку. Мораль вимагає загального рівня на поведінку найдосконалішу.

А.С. Макаренко

Доброта твориться людиною в людині і людиною в самій собі.

В.О. Сухомлинській

Важливим елементом формування моральної культури особистості є засвоєння загальнолюдських норм моральності - азбуки моралі.

В.О. Сухомлинський

Українська народна мудрість

Учись доброму, тоді погане на розум не піде.

Вада дитини не народжується, а виховується.

Мудра людина вимагає всього від себе, а нікчемна ж людина вимагає від інших.

Золоте правило моральності

Стався до інших так, як ти бажав би, щоб ставились до тебе.

РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ

Основні поняття:

Розумове виховання – виховання, спрямоване, на опанування системою знань про наукові засади розвитку природи і суспільства; розвиток потенційних інтелектуальних сил особистості; формування культури розумової праці.

Інтелектуальна культура включає інтерес до роботи з книгою і новими інформаційними технологіями; розвинені розумові сили, мислення, здатність здійснювати саморегуляцію інтелектуальної діяльності.

Розумові сили (розум) – це сукупність індивідуальних здібностей до накопичення знань, оволодіння основними розумовими операціями, інтелектуальними уміннями.

Оволодіння інтелектуальними уміннями – це оволодіння навчальними уміннями, або уміннями навчальної діяльності. Навчальні уміння поділяються на загальні навчальні уміння, які використовуються під час вивченні будь-яких навчальних дисциплін, і спеціальні, необхідні для оволодіння знаннями з окремої галузі чи окремої навчальної дисципліни.

Мета напряму виховання:

Оволодіння основними розумовими операціями передбачає опанування методикою аналізу, синтезу, порівняння, класифікації.

Аналіз – це мислене розкладання цілого на складові частини або мислене виділення окремих його частин.

Синтез – мислене об'єднання частин предметів або окремих сторін явищ, їх ознак і властивостей.

Порівняння – встановлення подібності чи відмінності між предметами або явищами за однією чи кількома ознаками, виділеними в певній послідовності; **класифікація** (систематизація) – розподіл предметів чи явищ за групами залежно від подібності або відмінності між ними.

Завдання:

- ✓ Опанування системи знань про наукові засади розвитку природи й суспільства.
- ✓ Розвиток потенційних інтелектуальних сил особистості.
- ✓ Формування культури розумової праці.

До **загальних навчальних умінь** відносять **уміння читати** (виразно, свідомо, з правильною вимовою слів, звуків, з інтонацією, темпом, урахуванням жанру і стилю тексту, читати швидко текст за рахунок великого зорового охоплення);

уміння слухати (зосереджуватися на змісті розповіді, пояснення, лекції чи запитань учителів, відповідей, повідомлень чи доповідей учнів; довготривалість сконцентрованої уваги, уміння аналізувати, рецензувати й оцінювати прослухане повідомлення),

уміння усно формулювати і викладати свої думки (відповідати на запитання, переказувати зміст прочитаного чи почутого, словесно описати картину, малюнок, спостереження, висловлювати свої думки за темою, ставити питання за текстом і под.);

уміння писати (оволодіння технікою письма та писемною мовою: правильно списувати з дошки, з книжки, описувати побачене, писати під диктовку, написати твір на задану або на вільну тему, використати різні стилі викладу),

уміння працювати з книжкою (уміння знайти книгу, визначити її загальний зміст, використовувати різні форми запису прочитаного; уміння користуватися книгами різного призначення; науковою, художньою, довідковою літературою, періодикою, словниками).

До **спеціальних навчальних умінь** – відносять, як вже зазначалось, уміння читати карти, ноти, технічні креслення, обчислювальні вміння з математики, вміння слухати музичні твори, уміння записувати числа, формули, нотні знаки, користуватися словниками під час вивчення іноземних мов та інші.

Шляхи реалізації:

- ✓ стихійне сприйняття явищ і процесів навколишньої природи та соціальної дійсності людиною з раннього віку;
- ✓ навчання в загальноосвітніх навчально-виховних закладах, де відбувається оволодіння основами наук;
- ✓ навчання у професійних навчальних закладах;
- ✓ користування засобами масової інформації (книгами, газетами, журналами, радіо, телебачення);
- ✓ участь людини у продуктивній праці;
- ✓ залучення учнів до позакласної і позашкільної виховної роботи;
- ✓ організація досвіду поведінки особистості в соціальній діяльності;
- ✓ включення людини у систему самоосвіти.

Методи виховної роботи

Використовуються різноманітні методи пізнавальної діяльності людини, для забезпечення інтелектуального розвитку вихованців.

Засоби виховної роботи:

- ✓ книги, комп'ютерна техніка, лабораторне обладнання, письмове приладдя.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Основні поняття:

Фізичне виховання – виховання, що передбачає створення оптимальних умов для забезпечення достатнього фізичного розвитку особистості, збереження її здоров'я, оволодіння знаннями про особливості організму людини, фізіологічні процеси, що протікають у ньому, набуття санітарно-гігієнічних умінь та навичок з догляду за власним тілом, підтримання і розвиток його потенційних можливостей.

Фізична культура – це сформований спосіб життя людини, що спрямований на зміцнення здоров'я, загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та вмінь.

Туризм – це прогулянки, екскурсії, походи і мандрівки, які організують для ознайомлення учнів з рідним краєм, природними, історичними та культурними пам'ятниками нашої країни. В них учні фізично загартовуються, вчаться бути витривалими, набувають досвіду колективного життя і діяльності, відповідального ставлення до природи.

Спорт. На відміну від фізичної культури, спорт завжди пов'язаний із досягненням максимальних результатів в окремих видах фізичних вправ. На тренуваннях і особливо на змаганнях учні долають значні фізичні та нервові навантаження, виявляють і розвивають рухові й морально-вольові якості.

Мета напрямку виховання

В основі процесу формування фізичної культури школярів лежать глибокі світоглядні, культурологічні ідеї про смисл людського життя. Він будується на утвердженні ідеалу здорової гармонійно розвиненої особистості і тому відіграє особливу роль у формуванні здорового способу життя.

Завдання:

- ✓ Створення умов для нормального фізичного розвитку, для збереження здоров'я.
- ✓ Оволодіння знаннями про організм людини.
- ✓ Набуття санітарно-гігієнічних умінь та навичок.
- ✓ Підтримка потенціальних можливостей організму.

Зміст

Зміст роботи по вихованню фізичної культури школярів включає діяльність, що забезпечує:

1. Морфологічне і функціональне удосконалення організму, закріплення його стійкості перед несприятливими умовами зовнішнього середовища, попередження захворювань і охорону здоров'я.

2. Формування та вдосконалення основних рухових якостей. Здатність людини до виконання багатьох дій забезпечується високим і гармонійним розвитком всіх фізичних якостей: **сили** (здатності долати зовнішній опір або протидіяти йому за рахунок мускульних зусиль), **витривалості** (здатності виконувати роботу тривалий час), **спритності** (здатності швидко засвоювати нові рухи й успішно діяти в умовах, що змінюються), **швидкості** (здатності виконувати рухи за мінімальний час).

3. Формування життєво важливих рухових умінь та навичок: бігу, стрибків, плавання, ходіння на лижах.

4. Виховання стійкого інтересу і потреби у систематичних заняттях фізичною культурою. В основі здорового способу життя лежить постійна внутрішня готовність особистості до фізичного самовдосконалення. Для формування такої готовності необхідно організувати дитячу рухливість, моторику в правильних формах, дати їй розумний вихід. Інтерес і задоволення, які учні одержують в процесі фізичних вправ, поступово переходять у звичку систематично займатися ними, яка потім перетворюється в постійну потребу.

5. Набуття необхідного мінімуму знань в галузі гігієни і медицини, фізичної культури і спорту. Учні повинні мати чітке уявлення про режим дня, гігієну харчування, сну, значення фізичної культури і спорту для зміцнення здоров'я і підтримки високої працездатності, про гігієнічні правила занять фізичними вправами, гігієнічні вимоги загартування. Водночас вони оволодівають прийомами самоконтролю за своєю працездатністю, втомлюваністю, загальним почуттям.

Шляхи реалізації:

- ✓ Життєдіяльність у сім'ї.
- ✓ Перебування у дитячому садочку.
- ✓ Навчання в загальноосвітніх навчально-виховних закладах.
- ✓ Заняття в позашкільних виховних закладах.
- ✓ Навчання у професійних навчальних закладах.
- ✓ Участь у продуктивній виробничій діяльності.

Форми виховної роботи:

Уроки фізичної культури. Значні можливості для фізичного розвитку і освіти дітей в галузі фізичного удосконалення має позакласна робота: гуртки, секції, оздоровчі центри, змагання, спортивні свята та ін.

Засоби виховної роботи

Основними засобами виховання фізичної культури учнів є **фізичні вправи, природні та гігієнічні чинники.**

Під **фізичними вправами** розуміють рухові дії, спеціально організовані й свідомо виконувані відповідно до змісту фізичної культури. До фізичних вправ належить *гімнастика, ігри, туризм, спорт*.

З педагогічної точки зору цінність **гімнастики** полягає в тому, що вона здатна вибірково впливати на організм чи на розвиток його основних систем і функцій. Гімнастика буває основною, гігієнічною, спортивною, художньою, виробничою, лікувальною. Згідно з навчальною програмою з фізичної культури учні займаються переважно основною гімнастикою (шикування і перешикування, вправи з предметами і без них, ходьба, біг, стрибки, метання, елементарні акробатичні вправи тощо). Вона розвиває фізичні сили дитини, кмітливість, спритність, ініціативу.

Природні чинники – сонячне проміння, повітря, вода виступають невід'ємним компонентом всіх видів рухової діяльності учнів, підсилюючи оздоровчий вплив на них. Крім того, вони є джерелом спеціально організованих процедур: сонячних і повітряних ванн, обтирань, обливань.

Гігієнічні чинники вимагають суворого дотримання санітарно-гігієнічних вимог при проведенні фізкультурних занять, у навчальній праці, відпочинку, харчуванні та ін.; у будівництві, реконструкції, благоустрої, утриманні шкільних приміщень, спортивних залів, рекреаційних та допоміжних приміщень (оптимальна площа, світовий і тепловий режим, регулярне провітрювання, вологе прибирання); у підборі знарядь, інвентаря і обладнання (за розмірами, вагою і облаштуванням вони повинні відповідати вікові й статі учнів) для занять фізичними вправами; у дотриманні режиму дня, який визначає строгий розпорядок і доцільне чергування праці й відпочинку.

Цитата

Фізична культура – важливий елемент всебічного гармонійного розвитку людини. Виховання фізичної культури – це, по-перше, турбота про здоров'я і збереження життя як найвищої цінності; по-друге, система роботи, що забезпечує гармонію фізичного розвитку і духовного життя, багатогранної діяльності людини.

В.О. Сухомлинський

Українські прислів'я

Здоров'я – найважливіший скарб.

Бережи одяг, доки новий, а здоров'я, доки молодий.

У здоровому тілі – здоровий дух.

Горе стихає, а здоров'я зникає – і радість минає.

ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ

Основні поняття:

Трудове виховання в сучасній школі – це педагогічна діяльність, спрямована на формування в учнів готовності до праці в умовах ринку.

Труд – цілеспрямована діяльність, що спрямована на задоволення своїх життєвих потреб, необхідна умова існування і розвитку суспільства, основа життєдіяльності людини.

Суспільно корисна праця – різноманітна трудова діяльність, спрямована безпосередньо на задоволення певних суспільних потреб без спеціальної матеріальної винагороди.

Продуктивна праця – праця, пов'язана з цілеспрямованістю діяльністю особистості, результатом якої є вироблення, результатом якої є вироблення конкретного продукту, вибору, отримання винагороди за обсяг і якість та результати трудових зусиль.

Завдання:

1. Розвиток в учнів широкого діапазону індивідуальних і соціальних мотивів трудової діяльності (моральних, матеріальних, пізнавальних, естетичних та інших); мотивів результативного і процесуального плану діяльності.

2. Допомога педагога у визначенні учнем суб'єктивних цілей праці, що відповідають мотивам його діяльності і особистим можливостям.

3. Формування у школярів умінь враховувати умови праці, необхідні для успішного досягнення визначених цілей: зовнішні (особливості навколишнього середовища) і внутрішні (наявність знань, умінь, навичок, трудового досвіду, здібностей тощо).

4. Педагогічну підтримку у найповнішому прояві власного «Я» (самореалізації).

5. Спеціальне навчання самоконтролю, самооцінки і самокорекції власної трудової діяльності.

Зміст

Змістову основу трудового виховання школярів складають такі види праці.

Трудова діяльність учнів, що пов'язана з навчальними заняттями. У початкових класах діти виготовляють навчальні посібники: таблиці, діаграми, картини, гербарії, колекції; у середніх і старших класах створюють різні механізми, діючі моделі, стенди і под. Вони працюють на пришкільних ділянках, в теплицях, садках, куточках живої природи, де вирощують квіти, доглядають за птахами, тваринами.

Значне місце у трудовому вихованні і навчанні займають уроки праці в початкових класах, заняття в навчальних майстернях в середніх класах і навчально-виробнича практика в старших класах.

Праця по самообслуговуванню. Вона включає працю в сім'ї, догляд за своїми речами, прибирання класу і навчальних кабінетів, ремонт наочних посібників, інвентаря, меблів,

упорядкування книжок у шкільній бібліотеці тощо. Всі учні залучаються до суспільно корисної праці з благоустрою шкільної території, озеленення вулиць, доріг, населених пунктів, збирання лікарських рослин, вторинної сировини.

Продуктивна праця передбачає участь школярів у створенні матеріальних цінностей. У процесі цієї праці учні вступають у виробничі відношення, пізнають смисл економічних понять і категорій, у них розвиваються професійні інтереси, нахили, потреби у праці.

Шляхи реалізації:

- ✓ Родинно-побутова трудова діяльність.
- ✓ Перебування вихованців у дошкільних виховних закладах.
- ✓ Заняття в загальноосвітніх навчальних закладах.
- ✓ Участь у систематичній продуктивній діяльності.
- ✓ Заняття у професійних навчальних закладах.

Принципи трудового виховання:

- ✓ Єдність трудового виховання і загального розвитку – морального, інтелектуального, естетичного, фізичного.
- ✓ Розкриття, виявлення, розвиток індивідуальності в праці.
- ✓ Висока моральність праці, її суспільно корисна спрямованість.
- ✓ Раннє залучення до продуктивної праці.
- ✓ Постійність, безперервність праці.
- ✓ Наявність рис продуктивної праці дорослих у дитячій праці.
- ✓ Різноманітність видів праці.
- ✓ Творчий характер праці, поєднання зусиль розуму і рук.
- ✓ Наступність змісту трудової діяльності, умінь і навичок.
- ✓ Загальний характер продуктивної праці.
- ✓ Посильність трудової праці.
- ✓ Єдність праці і багатогранного життя.

Форми виховної роботи:

Учнівські трудові об'єднання (рослинників, овочівників, садівників, квітників, майстрів зеленого господарства, тваринників, селекціонерів тощо), шкільні лісництва, агрофірми, фермерські господарства, асоціації, виробничі кооперативи, майстерні, будівельні загони, орендні підряди, народні художні промисли (гончарство, ткацтво, лозоплетіння, різьба по дереву, розпис та інші), трудові десанти, студії, гуртки, уроки праці.

Методи виховної роботи:

Переконування, приклад, вимога, вправи, вправляння, заохочення, покарання.

Засоби виховної роботи:

Фізичні зусилля людини, знаряддя праці, обладнання, природні багатства.

Економічне виховання – систематичний цілеспрямований вплив з метою формування в учнів економічних ЗУН, потреб, інтересів, стилю мислення, які відповідають нормам господарювання і принципам моралі.

Профорієнтація – це науково обґрунтована система соціально-економічних, психологічних, виробничо-технічних та індивідуальних заходів, що спрямовані на надання допомоги учням у професійному самовизначенні згідно з особистісними здібностями, можливостями, покликаннями та у розрахунку з потребами суспільства.

Українські прислів'я

Не учись сидіти та лежати, а вчись працювати.

Той живе – не горює, хто добре працює.

Умій працювати і помічників добирати.

Праця людину годує, а лінь марнує.

Щоб людиною стати, треба працювати.

Хто змолоду працює, той на старість панує.

Цитати

Прокинувшись уранці, запитай себе: «Що я маю робити?» Ввечері перед сном: «Що я зробив?».

Піфагор

Дати людині щастя улюбленої праці – це означає допомогти їй знайти серед багатьох життєвих доріг ту, на якій найяскравіше розкриваються індивідуальні творчі сили та здібності її особистості.

В.О. Сухомлинський

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ

Основні поняття:

Екологія (гр. oikos – дім, середовище + logos – вчення) – наука, що вивчає закономірності існування, формування і функціонування біологічних систем всіх рівнів – від організму до біосфери та їх взаємодії із зовнішніми умовами. Це – «наука про організми в себе вдома». У сучасній науці поняття «екологія» характеризується єдністю біологічного, соціального, економічного, технічного, гігієнічного факторів життя людей.

Екологічна культура учня – це сформована система наукових знань, спрямованих на пізнання процесів і результатів взаємодії людини, суспільства і природи; відповідальність за природу як національну і загальнолюдську цінність, основу життя; готовність до природоохоронної діяльності.

Мета напряму виховання

Передбачає озброєння людини знаннями в царині екології і формування в неї моральної відповідальності за збереження природного довкілля і розумного співіснування з ним.

Напрями екологічного виховання:

Система життєдіяльності сім'ї, виховний вплив дитячих дошкільних виховних закладів, діяльність загальноосвітньої школи та позашкільних виховних закладів, навчання у професійних освітніх закладах, професійна діяльність людини, вплив засобів масової інформації.

У позакласній роботі екологічне виховання здійснюється за напрямами:

- ✓ озеленення населених пунктів і внутрішнє озеленення школи;
- ✓ лісорозведення і охорона лісів;
- ✓ боротьба з ерозією ґрунтів;
- ✓ охорона водоймищ і рибних запасів;
- ✓ охорона і приваблювання птахів;
- ✓ відновлення ареалів лікарських рослин;
- ✓ турбота про збереження великих та малих річок, очищення джерел.

Принципи екологічного виховання:

- ✓ принцип міждисциплінарного підходу;
- ✓ принцип систематичності і безперервності вивчення екологічного матеріалу;
- ✓ принцип єдності інтелектуального і емоційно-вольового компонентів у вивченні і поліпшенні учнями навколишнього середовища;
- ✓ принцип взаємозв'язку глобального, національного і регіонального розкриття екологічних проблем у навчальному процесі.

Форми виховної роботи:

Природоохоронна діяльність здійснюється у таких формах: шкільні лісництва, садівництва, мисливські господарства, зелені і голубі патрулі, санітарні загони захисту довкілля, групи «швидкої допомоги» звірам і птахам, натуралістичні гуртки, клуби, наукові товариства, екологічні експедиції та екскурсії, екологічні стежки, бесіди, ігри, уроки, конференції, диспути, КТС та інших.

Засоби виховної роботи:

Усна народна творчість, природне середовище, кінофільми, науково-популярна література, телевізійні програми та ін.

Цитати

Охороняти природу – значить охороняти Батьківщину.

М.М. Пришвін

***Гуманні вчинки в отрочстві і юності облагороджують особистість,
підносять людину в її духовному розвитку.***

В.О. Сухомлинський

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Основні поняття:

Естетика – (гр. aisthesis – відчуття, почуття) – наука про прекрасне та його роль у житті людини, про загальні закони художнього пізнання дійсності, розвитку мистецтва.

Естетичне виховання – розвиток у людини почуттів прекрасного, формування умінь і навичок творити красу в навколишній дійсності, мвіти відрізнити красиве від потворного, жити за законами духовної краси.

Естетична культура – це здатність особистості до повноцінного сприймання, правильного розуміння прекрасного у мистецтві і дійсності, прагнення й уміння будувати своє життя за законами краси.

Естетичне сприймання – здатність виділяти в мистецтві і житті естетичні якості, образи і переживати естетичні почуття.

Естетичне почуття – емоційні етапи, що викликані оцінним ставленням людини до явищ дійсності і мистецтва.

Естетичні потреби – потреби в спілкуванні з художньо-естетичними цінностями, в естетичних переживаннях.

Естетичні смаки – здатність оцінювати витвори мистецтва, естетичні явища з позицій естетичних знань і ідеалів.

Естетичні ідеали – соціальне та індивідуально-психологічно зумовлені уявлення про досконалу красу в природі, суспільстві, людині, мистецтві.

Мета наряду виховання

Естетична культура формується в процесі *художньо-естетичного виховання*, є його метою. Сформуванати готовність людтни до естетичної діяльності як важливого компонента естетичної культури.

Завдання. Зміст

Завдання і зміст художньо-естетичного виховання визначаються обсягом поняття «Естетична культура»: розвиток естетичних смаків, почуттів, потреб, знань, ідеалів, вироблення художньо-естетичних умінь, творчих здібностей.

Шляхи реалізації:

1. Життя і діяльність дитини в сім'ї.

2. Виховна діяльність дошкільних виховних закладів.

3. У навчальному процесі естетичному вихованню сприяє викладання всіх навчальних предметів. Будь-який урок, семінар, лекція має естетичний потенціал. Цьому слугує і творчий

підхід до вирішення пізнавальної задачі, і виразність слова учителя та учнів, і відбір та оформлення наочного і роздаткового матеріалу, і акуратність записів і креслень на дошці і в зошитах.

Предмети естетичного циклу – література, образотворче мистецтво, музика забезпечують учням елементарні знання і навички практичної творчості, естетичної поведінки.

4. Навчально-виховна робота позашкільних дитячих виховних закладів.

У позакласній роботі естетичне виховання проводиться в різних **творчих об'єднаннях учнів** (хорових колективах, оркестрах народних інструментів, хореографічних, фольклору, образотворчого мистецтва тощо), **творчих об'єднаннях школярів, які пов'язані з відродженням народних ремесел і декоративно-прикладної творчості** (рушникарства, килимарства, різьбярства та інших ремесел), **у художніх гуртках, студіях, клубах, театрах** тощо.

5. Самоосвіта.

6. Професійні навчально-виховних закладів.

7. Засоби масової інформації.

Форми виховної роботи:

Уроки, семінари, гуртки, екскурсії, бесіди, диспути, КТС.

Сприяють естетичному вихованню учнів **екскурсії** на природу, **вечори і ранки**, присвячені життю і творчості видатних українських і зарубіжних композиторів та виконавців (наприклад, «Пісні про Батьківщину», «Музика українських композиторів», «Музика ХХІ століття»), **конференції з образотворчого мистецтва** («Українське образотворче мистецтво», «Шедеври світового образотворчого мистецтва», «Мистецтво і життя»), **експедиції** (фольклорні, етнографічні), **виставки, свята** та інше.

Засоби виховної роботи:

Оточуюче природне середовище, література, музика, архітектура, образотворче мистецтво, театральне і кіномистецтво.

Матеріальна база школи, декоративне оформлення приміщень, благоустрій пришкольної садиби, оформлення кабінетів і лабораторій, коридорів, інших приміщень. У навчально-виховних закладах, якими керував А.С. Макаренко, відвідувачі відзначали безліч квітів, блискучий паркет, дзеркала, білосніжні скатерки в їдальнях, ідеальну чистоту в приміщеннях.

Програма екзамену з педагогіки

1. Методологічні основи розвитку педагогічної теорії.
2. Система педагогічних наук, зв'язок педагогіки з іншими науками.
3. Ознаки педагогіки як науки.
4. Характеристика науково-педагогічного дослідження. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження.
5. Педагогічна професія та її високе призначення в суспільстві. Професіограма вчителя.
6. Роль самоосвіти та самовиховання у розвитку особистості вчителя. Сутність поняття «самовиховання». Основні методи самовиховання. Поняття «самоосвіта». Види самоосвітньої роботи вчителя.
7. Поняття про розвиток особистості. Людина, індивід, особистість, індивідуальність. Основні закономірності, фактори та рушійні сили процесу розвитку особистості.
8. Взаємозв'язок розвитку, виховання та навчання. Види діяльності учнів. Роль діяльності, власної активності в розвитку особистості.
9. Вікова періодизація в сучасній педагогіці. Психолого-педагогічна характеристика різних вікових груп.
10. Сутність поняття виховання. Структура процесу виховання. Структура процесу виховання, рушійні сили.
11. Проблема мети виховання в педагогічному, загальнолюдському, національному аспектах. Мета та ідеал національного виховання.
12. Сутність особистісно-діяльнісної концепції виховання.
13. Характеристика закономірностей і принципів виховання.
14. Форми, методи, і засоби виховної діяльності. Класифікація методів виховання.
15. Мета, зміст, форми і методи розумового виховання.
16. Мета, зміст, форми і напрямки морального виховання.
17. Мета, зміст форми і методи трудового виховання.
18. Колектив, його ознаки і структура.
19. Функція, закони життя, стиль, тон дитячого колективу. Педагогічне управління колективом.
20. Система фізичного виховання, його завдання, зміст, форми, методи.
21. Мета, зміст, форми і методи естетичного виховання.
22. Мета, зміст, форми і методи екологічного виховання.

23. Сутність процесу навчання.
24. Закономірності та принципи навчання.
25. Зміст освіти в сучасній школі. Види освіти, навчальні предмети, їх класифікація.
26. Класно-урочна система навчання: історія розвитку, ознаки, сучасні вимоги.
27. Загальні поняття про методи, методичні прийоми, засоби навчання. Класифікація методів навчання, оптимальний вибір методів і засобів навчання.
28. Форми організації навчання. Характеристика загальних форм організації навчання (індивідуальні, індивідуально-групові, групові, фронтальні).
29. Класно-урочна система навчання. Урок як основна форма організації навчального процесу. Типи і структура уроку.
30. Педагогічні вимоги до навчальних планів, програм, підручників сучасної загальноосвітньої підготовки учнів в умовах суверенної України.
31. Практикуми, семінари, навчальні екскурсії, факультативні заняття, домашня робота та інші форми організації навчання, їх характеристика.
32. Методи організації навчально-пізнавальної діяльності та їх характеристика.
33. Двосторонній характер процесу навчання. Учіння як процес засвоєння знань, умінь і навичок. Психологічні основи процесу навчання.
34. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів та їх характеристика.
35. Індивідуальний підхід, індивідуалізація та диференціація навчання.
36. Методи контролю та самоконтролю ефективності навчально-пізнавального процесу та їх характеристика.
37. Принципи наочності, міцності і доступності у навчанні.
38. Система освіти в Україні, її принципи і побудова (Закон України «Про освіту»).
39. Характеристика загальних закономірностей і принципів навчання.
40. Урок як основна форма організації навчального процесу. Типи і структура уроку.

Шкала спостережень за діяльністю вчителя на уроці

УМІННЯ																				
1. Налаштувати учнів на урок, швидко включити їх у роботу.																				
2. Переходити від раніше вивченого до нового матеріалу ефективно та доцільно.																				
3. Пробуджувати інтерес до сприйняття теми та підтримувати його під час уроку.																				
4. Встановлювати педагогічно доцільні відносини з учнями, створювати доброзичливу обстановку в класі.																				
5. Володіти матеріалом під час його повідомлення вільно.																				
6. Конструювати навчальний матеріал логічно: у вигляді плану, опорного конспекту.																				
7. Надавати навчальному матеріалу виховного характеру, розширювати представлення учнів про основні положення теми.																				
8. Використовувати на уроці різноманітні форми та методи навчання, вміло поєднувати індивідуальні, фронтальні, групові, парні форми роботи.																				
9. Передбачати по ходу уроку можливі ускладнення учнів в навчальній діяльності.																				
10. Володіти педагогічною ситуацією, що проявляється у формі швидкої реакції на фактори, що викликають зміни в обстановці.																				
11. Володіти методами проблемного викладання навчального матеріалу, створювати проблемну ситуацію.																				
12. Стимулювати розвиток аналітичної діяльності учнів (вимагати пояснення того чи іншого положення).																				
13. Заохочувати учнів до самостійних, творчих розв'язань навчальних завдань.																				
14. Стимулювати розвиток пізнавальних процесів в учнів.																				
15. Враховувати індивідуальні і вікові особливості учнів.																				
16. Підтримувати порядок, дисципліну.																				
17. Використовувати ТСО.																				
18. Підводити підсумки уроку, акцентувати увагу учнів на ключові моменти.																				
19. Культура мовлення вчителя.																				
20. Рівень майстерності вчителя.																				

Таблиця для експертів

№ п/ п	Види діяльності студентів											
1.	Відвідування практичного заняття 5 б.											
2.	Організаторська діяльність (головний вчитель) – 50 б., (вчитель) – 30 б.											
3.	Застосування цитат та підготовка проблемних запитань - 5 б.											
4.	Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання (відповідь – 5 б., доповнення – 3 б.)											
5.	Підготовка індивідуальних завдань – 10 б.											
6.	Ведення конспектів першоджерел -5 б. (за 1 першоджерело)											
7.	Підготовка рефератів та презентацій – 20 б.											
8.	Експрес-контроль - 20 б.											
9.	Експерт - 50 б.											
10.	Кросворд, карточки – 10 б.											
Всього балів за заняття												

Навчальне видання

Павленко Віта Віталіївна

ПЕДАГОГІКА

**РОБОЧИЙ ЗОШИТ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ :
014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО),
015 ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА (ДИЗАЙН)**

Комп'ютерний макет: Павленко В.В.